

Det Skønne i en Uskøn Verden

*Sisters Academy i et performanceteoretisk og filosofisk æstetik
perspektiv*

Janne Lantz Møller - Speciale i Performance Design - 01.08.2017
v/ Dorthe Jelstrup

Abstract

This thesis is centered on the performance-group Sisters Hope and more specifically their installation called *The Boarding School #3*. What this installation wants to explore is the question of what the world, or in this instance a school, would look like if it were founded on a *aesthetic dimension*, in opposition to the prevailing *economic dimension*. What Sisters Hope alludes to with this dichotomy between the aesthetic and the economic is, that society on a larger scale, needs to be much more intertwined with the specific kind of sensitivity that the philosophical branch of aesthetics set to out to explore when it was first founded. With *The Boarding School #3*, Sisters Academy founds a new way of experiencing and teaching through an interaction of all the senses, in order to make the participants much more aware of the emotional possibilities that lies within them, and how the development of these could change the way we look at the world.

In order to further dive into the potentials of an education based upon aesthetics, this thesis will also draw upon the danish philosopher Dorthe Jørgensen and her ideas of what she has termed *beautiful thinking*. For Jørgensen, this thinking expresses much of what can be learned in philosophical aesthetics about the qualities of the experience of beauty, which includes reflection, enlarged mentality and learning how some things could be seen as valuable in themselves. Jørgensen's main point is, that if we extract these qualities of the experience of the beautiful, and insert them into the educational regions, this will make a more *holistic* education, thus producing more *whole* citizens. Whole in the way that we do not forget about the more sensitive areas of our being.

In order to conduct such an undertaking Sisters Academy and their work *The Boarding School #3* will firstly be outlined. Secondly a performance-theoretical part will follow in order to understand closer how this performance really works and what potentials it has in creating what is called *cognitive or sensitive immersion*. Thirdly will follow a general outline of Jørgensens description of beautiful thinking and experience in order to see how Sisters Hope actually pars up with the groundwork that they say that they build upon. And further how Jørgensen's depiction of modern society as a place where the sensitive is not allowed space to evolve, leaving people alone with their affections, could make Sisters Hope's project even more valid, when

seen as trying to present a *language* that people can relate their emotions to and thereby maybe come to a better understanding of it, and thereby of themselves. Lastly Jørgensens ideas about aesthetics and its relationship to thinking together with the performance-theoretical groundwork as outlined, will be explored in comparison with *The Boarding School #3* to be able to determine closer how Sisters Hope and their elevation of the sensitive can be said to be conducting of a better education (or even broader, a general *bildung* or *dannelse*) and of given people an alternative to criticise the current framework from.

Indhold

Abstract 2

Indledning 6

Første Del: Et Performancekunstnerisk Virke 10

Kapitel 1: Sisters Hope 10

The Sensuous Society 11

Sisters Academy 12

Kapitel 2: Værksbeskrivelse - *The Boarding School #3* 15

Anden Del: Performanceteoretisk Grundlag 18

Kapitel 3: Det performanceteoretiske 18

Immersion og muligheden for at tabe sig selv 18

Kognitiv immersion 19

Sanselig immersion - eller det sanselige som det sensitive 20

Immediacy og hypermediacy 21

Kapitel 4: Ritualer og Ritualisering 24

Det performative i ritualet 25

Formen som betydningsbærer for indholdet 26

Virkeligheden til forhandling 27

Tredje Del: Performanceteoretisk Analyse 29

Kapitel 5: Immersion, immediacy og hypermediacy 29

The Boarding School #3 som transparent formidling 29

The Boarding School #3 som synlig formidling 30

The Boarding School #3 som kognitiv immersion 30

The Boarding School #3 som sanselig immersion 32

Kapitel 6: *The Boarding School #3* som ritual 34

Turners ritualteori - The Boarding School #3 som legerum 34

Det u-utopiske 36

The Boarding School #3 som identitets- og socialitetsskabende 37

Det æstetiske lederskab 39

Kapitel 7: Performanceteoretisk opsamling 41

Fjerde Del: Filosofisk Æstetik 43

Kapitel 8: Æstetikken som disciplin 43

Æstetikken og dens genstandsfelt 43

Skønhedserfaringen 44

Sprog og mytologi 48

Den skønne tænkning 48

Kapitel 9: Det æstetiske i en større ramme 52

Virkelighedsdimensioner 54

Dannelsesperspektivet 55

Udfordringen for pædagogikken 56

Kapitel 10: Æstetisk afrunding 57

Femte Del: Filosofisk Æstetisk Analyse 59

Kapitel 11: Skønheden i skolen 59

Det skønne i The Boarding School #3 59

Sisters Academy som moderne mytologi 61

Kapitel 12: Sisters Academys iboende dannelsespotentiale 65

Dannelsen og dens kritiske mulighed 66

Sjette Del: Diskussion Af Den Æstetiske Dannelse 68

Kapitel 13: Er sanseligheden tilstrækkelig som kritisk apparat? 68

Kapitel 14: Er sanseligheden tilstrækkelig til at udgøre et dannelsespotentiale? 71

Kapitel 15: Performance som en rituel strategi 74

Konklusion 76

Litteraturliste 79

Indledning

Som enhver anden samfundsanalyse, er det vanskeligt ikke at komme til at male med den brede pensel, når en sådan skulle kunne redegøres for skriftligt. Og dette vil også være tilfældet her. Den vestlige del af verden vi lever i i dag kan, og er blevet, beskrevet på et utal af måder. Fælles for mange af disse er påpegningen af en udvikling hen imod det præsterende, det nøje beregnende og det instrumentelle. En påpegnings af at konkurrencen blandt borgerne bliver mere og mere tilspidset, i det der efterspørges en arbejdsstyrke der både er omstillingsparat, udviklingsparat og flittig. En konkurrence der ikke blot forplanter sig til de arbejdende, men ses dryppe ned og forplante sig som øget stress i både gymnasier og folkeskoler. Det er altså nytten og udvindingen der sættes i fokus, som Rune Lykkeberg så rammende beskriver det i anmeldelsen af en af denne tids mest betydningsfulde kritiske romaner, *Elementarpartikler* af Michel Houellebecq (1998): "Vi lever i en stor forbandet liberal fortælling, der bryder ind i hver eneste lille private historie. Verden hænger sammen, for vi lever i en hidtil uset kosmisk orden, hvor alle værdier kan omsættes til et beløb på en check." (Web 9). Spørgsmålet herfra bliver så hvordan vi i sådan en verden, kan skabe hele mennesker?

Og en sådan modreaktion er faktisk at finde, og i fuld vigør endda. I selvhjælpslitteraturen finder vi folk som Svend Brinkmann, der med sin "anti-selvhjælpsbog" *Stå Fast* (2009), foreslår den enkelte at sige nej, stoppe op og trække vejret, for alles og dets egen skyld. På den politiske scene begynder flere og flere at foreslå nedsatte arbejdsuger for at lette på trykket, og på flere gymnasier er Undervisningsministeriet nu gået med til at der uddeles færre karakterer, for at gøre op med det ræs, der ødelægger hverdagen for mange unge. Overordnet set kan der altså siges at være en bevægelse, og fælles for denne er, at den stiller spørgsmål ved måden tingene styres på i dag.

Og især et område står for at stille de kritiske spørgsmål og søge de rigtige svar, nemlig kunsten. For kunsten kan netop stille sig uden for det givne og pege på de uoverensstemmelser den måtte finde. Men ikke nok med det. Kunsten er også et af de helt særlige rum der kan *ramme*, så at sige, de beskuende på sådanne måder at de overvældes af det sanselige og føler sig selv i et andet værensmodus end det hverdagslige. Kunsten kan netop sætte hverdagen i perspektiv ved at antyde

muligheden for noget nyt og ukendt. Kunsten kan samle mennesker, nøjagtigt som den kan splitte dem igen. Men hvad er det så ved kunsten der giver den disse egenskaber? For hovedpersonerne i dette speciale er svaret på dette, følelsen. At kunsten kan optage en så stor betydning i et samfund der synes at have løbet løbsk, hviler på, at det alligevel formår at bringe mennesket ud af fatning, at få det til at stoppe op, at drømme. Og dette fordi det formår at sætte det indre i gang. Inden for filosofien findes der er tænkning omkring denne, æstetikken, som filosofien om den sensitive erkendelse eller følelsen af skønhed, hvilket begge er betegnelser for den særegne følelse der kan overrumple os mennesker, i mødet med den verden vi lever i. En følelse der kan være svær at forklare, men ikke desto mindre er virkelig nok.

Æstetikken danner også grundlag for performancegruppen Sisters Hope, der har frembragt dette speciales undersøgelsesgenstand, installations- og performanceværket, *The Boarding School #3*. Hvad denne gruppe ønsker, er netop at sætte spørgsmålstejn ved det givne, ved den verden der er grundlagt på den "økonomiske dimension", som de kalder den. Dette sker ved at undersøge hvordan verden ville tage sig ud hvis den nu var grundlagt på denne dimensions modpol, den "æstetiske dimension". Overordnet set kan denne dimension siges at inkorporere det der er æstetikens oprindelige genstandsfelt, følelseslivet. Og det er også denne dimension eksperimentet *The Boarding School #3*, hviler på. Heri forsøger Sisters Hope at installere en anderledes skole, for at undersøge om der ikke heri kunne åbnes nogle muligheder op, igennem det sanselige og taktile, for at kunne vise de deltagende de dybere sider af dem selv, der kan åbnes når man lader give sig hen. Samtidig kan en sådan fremstilling også vise hvordan verden, her i et mikroperspektiv, ville se ud såfremt den var dannet på den æstetiske dimensions grundlag. En ny måde at tænke og forstå verden på.

For at folde æstetikken og dennes forhold til tænkningen, dannelsen og kritikken ud, vil dette speciale trække på dele af den danske filosof Dorthe Jørgensens forfatterskab. En af Jørgensens væsentligste pointer er, som også Sisters Hope kunne stå inde for, at verden af i dag, er blevet alt for instrumentaliseret til at kunne huse de mere sensitive egne af mennesket, med den konsekvens, at hvad end der ikke passer hertil, efterlades den enkelte selv med. Dette har haft den konsekvens at æstetikens oprindelige genstandsfelt - følelsen af skønhed hvori den enkelte erfarer noget der har sin værdi i sig selv - i den moderne verden har trange kår. Ånden er om noget

svundet bort, til fordel for det materielle. Og konsekvensen ved dette, ifølge Jørgensen, er, at det der førhen blevet tilskrevet det forstandsmæssige - det at tænke i årsager og virkninger - er blevet dominerende i forhold til det fornuftsmæssige - det at kunne se ting i sammenhænge, perspektivere og reflektere. Verden er med opblomstringen af de moderne videnskaber, med matematikken som deres metodeideal blevet ufornuftig, så at sige. Eller som to af de største modernitetskritikere beskriver det; "Auf dem Weg zur neuzeitlichen Wissenschaft leisten die Menschen auf Sinn Verzicht." (Adorno & Horkheimer 1947: 6). Jørgensen foreslår som modsvar til denne udvikling hvad hun kalder for *den skønne tænkning*. Dette er en tænkning der hviler på skønhedserfaringens kvaliteter, og i særdeleshed de om dette at tænke udvidet, reflekteret og humanistisk. Kort sagt, fornuftigt. For Jørgensen er pædagogikken det felt der bør lære af æstetikken, for at kunne skabe den forandring imod det fornuftige hun ønsker at se.

Som det fremgår ovenfor, er det problem Sisters Hope og Jørgensen finder, i store træk det samme. Verden er blevet nøjeregnende og ufornuftig og henholdsvis kunsten og tænkningens implementering i pædagogikken og dannelsen er løsningerne. På baggrund af disse to tilgange til kunsten og æstetikken, vil dette speciales ledende spørgsmål være følgende:

Med udgangspunkt i et performance-teoretisk og æstetisk filosofisk grundlag, vil jeg undersøge de kritiske, dannelses-, og socialitetsskabende potentialer i Sisters Hope og deres performance-eksperiment *The Boarding School #3*, for at kunne udsige nærmere om hvorvidt det æstetiske kan danne grundlaget for udviklingen af *hele* borgere, og dermed et bæredygtigt samfund.

For at undersøge dette spørgsmål nærmere vil dette speciale være delt op i fire overordnede dele. Først vil jeg redegøre for Sisters Hope som bevægelse, deres Academy som eksperiment og *The Boarding School #3* som værk, for at danne grundlaget hvorpå hele denne konstruktion ligger. Dernæst vil følge den anden del hvori dette værk vil blive anskuet gennem et performanceteoretisk perspektiv udgjort af Rosemary Klich og Edward Scheer, Inger Sjørslev, Victor Turner og Catherine Bell primært, for at kunne udfolde og forstå dette som immersivt rum, som ritual og ikke mindst som identitets- og socialitetsskabende. Dernæst vil følge en tredje del hvor

Jørgensens *skønne tænkning* vil blive udfoldet for bedre at kunne forstå hvad der er på spil rent æstetisk-filosofisk, i dét værk og de tanker Sisters Hope frembringer og skaber. Dette vil især omhandle erfaringen af æstetisk værdi, samt muligheden for sprogliggørelsen af det sensitive i kunsten og performancen. Jørgensen vil gennem disse begreber kunne give os nogle præj om hvordan vi kan anskue et performanceprojekt som *The Boarding School #3s* dannelsesmæssige og kritiske potentialer. Henholdsvis den performanceteoretiske og den æstetisk-filosofiske analyse vil i specialets sidste del blive opsamlet og diskuteret for bedre at kunne forstå hvordan *The Boarding School #3* i dets materialitet kan siges at hænge sammen med dets immaterialitet, forstået som de tanker og de åndelige potentialer de skaber. Denne del vil især omkredse de dannelsesmæssige og pædagogiske aspekter af den filosofiske æstetik, udfoldet gennem en performance for bedre at kunne udsige noget om, hvorvidt forsøget på at gestalte en skole som en sanselig modpol til det givne, har et reelt dannelsesmæssigt perspektiv.

Første Del. Et Performancekunstnerisk Virke.

Kapitel 1: Sisters Hope

Sisters Hope er en performancegruppe og bevægelse, som arbejder i krydsfeltet mellem performancekunst, research, aktivisme og pædagogik. Gruppen blev dannet i 2007 af Anna Lawaetz og Gry Worre Hallberg og ledes på nuværende tidspunkt blot af Hallberg, men udgør ydermere en række internationale performere, scenografer, lyd- og lysdesignere, samt administratorer. Gruppens overordnede projekt, *The Sensuous Society*, søger at udforske hvordan samfundet ville se ud, hvis det var den "æstetiske dimension" der regerede, hvilken bygger på forestillingsevnen, driften og et sanseligt værensmodus. Ved at udskifte den nuværende "økonomiske dimension", hvis værdier de beskriver er effektivitet, pligt og disciplin, med den æstetiske dimensions principper, vil de intervenere på samfundets værdier, og derigennem ændre dens dna. De mener netop at det vestlige samfund er baseret på oplysningstidens rationalisering af tænkningen og domineret af industrialiseringens økonomiske præmisser, som de synes er højere værdsat end den taktile og kropslige viden, som den æstetiske dimension som grundlag kan fremme. Sisters Hope arbejder derfor gennem performancekunstens sanselige egenskaber, hvormed man ved at skabe et rum som man kan synke ned i en sanselig tilstand i, kan være med til at intervenere på strukturerne i samfundet og den enkeltes måde at interagere i dette. Ved at tage udgangspunkt i uddannelsessystemets konstituerede rammer, ønsker de at ændre på de større strukturer, hvilket eksperimentet *Sisters Academy* skal hjælpe til med. Her faciliteres en ny måde at lære og være til i verden på gennem eksperimenter, der med sanseligheden og menneskets poetiske potentiale, som grundlæggende aspekter, transformerer den vante skolestruktur. De opererer netop ud fra et syn på at alle mennesker iboende har et poetisk potentiale, som kan få lov at udfolde sig under æstetiske omgivelser, i hvilke sanserne aktiveres, og dermed befordrer en dybere indlæring (Web 1 & Web 2 & Hallberg 2016: 41). Dette poetiske potentiale vil jeg komme nærmere ind på i de følgende afsnit.

Sisters Hope ønsker derfor også at igangsætte en debat qua deres projekt, hvori de arbejder mod en demokratisering af det æstetiske. De mener nemlig at det nuværende samfundssystem dog er styret af flere forskellige logikker, men at det især

er den rationelle logik som hersker, og ikke anerkender den sanselige erkendelse som legitim.¹ Væsentligt for dem er at gøre denne legitim og dermed demokratisk, ved også at inkludere de individer som ikke nødvendigvis har adgang til, eller føler sig hjemme, i kunsten. Ved at facilitere et mellemrum af sanselig og poetisk karakter som Sisters Academy kan udgøre, vil de appellere til den mere fortrængte sanselige erkendelse, de mener er innovations- og empatiskabende (Web 3), og ved at tage udgangspunkt i uddannelsessystemet som offentlig institution, mener de at kunne demokratisere denne (Web 3).

The Sensuous Society

»While we explore we carve the path«
– Sensuous society manifest (Hallberg 2016: 38).

The Sensuous Society er Sisters Hopes hovedprojekt som udspringer af den kritiske teoris forestilling om at det økonomiske system, siden industrialiseringen, har hersket. Derudover er positivismens rationelle tankegang, siden oplysningstiden, blevet det dominerende princip, og den økonomiske dimension som bygger på værdier såsom effektivitet, pligt og disciplin, gennemsyrrer hverdagslivet i det vestlige samfund. Det er ikke blot til institutionerne at disse værdier er blevet overført, men ligeså i måden at være til og sammen på. De forklarer at den miljømæssige- og økonomiske krise vidner om, at systemet ikke er bæredygtigt, hvilket har resulteret i en fundamental desillusion af livsverdenen for det moderne menneske (Hallberg 2016: 40). Sisters Hope søger som modspil til denne tænkning, at konstituere The Sensuous Society, som bygger på den æstetiske dimension som fundament, for herigennem at udforske hvordan samfundet ville se ud, gennem et sanseligt værensmodus. Sisters Hope argumenterer netop for at den æstetiske dimension er

---

¹ Til modstillingen mellem den henholdsvis rationelle kontra den sanselige erkendelse, sigtes der ikke så meget til selve indholdet og erkendelsens form som sådan, men derimod til *måden* hvorpå der erkendes. Altså et rent sanseligt spørgsmål om hvordan indlæring kommer ind. På denne måde kan begge former siges at være kognitive, da begge former angår det lærings- og erkendelsesmæssige. Dog adskiller den sanselige erkendelse sig på væsentlige punkter fra den rent logiske, hvilket vil blive undersøgt i det nedenstående. Dette vil også senere blive modstillet Jørgensens udlægning af den skønne tænkning, som en anden sand erkendelsesform, der ikke hviler på præmisserne om, at erkendelsen blot har med indlæring at gøre, men derimod ligeså skal være en modus at forstå verden igennem. Dette vil være genstand for undersøgelse i kapitel 14.

modsætningen til den aktuelle regerende økonomiske dimension. Derfor forsøger de gennem deres projekt at ændre på samfundsværdierne, således at vi ikke som nu *udelukkende* prioriterer den økonomiske dimensions værdier, men gennem den sanselige væren i stedet *også* beforder forestillingsevnen, fantasien, og en sanselig måde at være til i verden på (Hallberg 2016: 40). Sisters Hope søger dog ikke at kreere en utopisk løsning til samfundets strukturer gennem deres projekt, men nærmere at skabe et radikalt eksperiment, hvorigennem de kan udforske hvordan samfundet ville se ud, hvis dets primære værdier var poesi og sanselighed. De skriver selv at de altså ikke har svaret på hvordan et samfund styret af den æstetiske dimension ville tage sig ud, men de afsøger deres undren gennem performance-eksperimenter, herunder blandt andet deres aktuelle eksperiment *Sisters Academy*, som jeg vil uddybe i det følgende afsnit (Hallberg 2016: 41).

Sisters Academy

Sisters Hope definerer selv deres eksperiment Sisters Academy som “The school of a sensuous society”, hvilket går ud på at udforske hvordan en sanselig erkendelsesform, kan intervenere på det etablerede gennem deres eksperimenter. De tager netop udgangspunkt i en tro om, at systemer er konstituerede af mennesker og at idet vi ændrer på vores adfærd, ændrer vi også vores omverden (Hallberg 2016: 42). Eksperimentet, udfolder sig på to måder, der begge bygger på samme ideologi. Den ene kalder de *The Takeover* der er et eksperiment som tager udgangspunkt i en etableret skole, hvor både rum og undervisning transformeres til Sisters Academys sanselige univers. Rummene transformeres til sanselige “oaser”, hvor lyd, lys, video og rekvisitter implementeres efter immersive performancestrategier. Lærerne indgår her på præmissen om, at det er sanseligheden, samt den poetiske tilgang skolen nu er funderet på, hvorigennem lærerne kan inspireres til at nytænke deres undervisning (Hallberg 2016: 46).

Det andet eksperiment-format som Sisters Academy udformes i, er *The Boarding School*. Dette format ligner *The Takeover*, men er en fiktiv skole hvor udefrakommende kan indskrive sig som elever. Her bliver immersive performancestrategier ligeledes taget i brug, for at skabe et sanseligt univers, og Sisters Academy kan tillade sig at være mere radikale i dette format, ved eksempelvis at indføre ritualer og sanseudforskende improviseret undervisning, parallelt med at

de opløser tid og skemastruktur. Med Sisters Academy søger de altså at vende skolegangen på hovedet, hvor alt kan undersøges og udforskes, for at konstituere et nyt perspektiv på hvordan uddannelsessystemet, og et nyt sanseligt værensmodus i det vestlige samfund kunne udfolde sig (Hallberg 2016: 43). Dette gør de især gennem fiktionen, ritualer og immersion, som tilsammen fungerer som grobund for den sanselige erkendelse. Eksempelvis indledes eleverne ved mødet med dette nye art fiktive univers gennem forskellige indførelsesritualer, hvor performerne på dette stadie endnu har deres oprindelige navne. Derefter markeres indtrædelsen i dette nye univers gennem forskellige markører, blandt andet ændringen af sproget, ligesom at performerne ændrer navn og derved fuldtønt hengiver sig til sit poetiske potentiale. Det poetiske potentiale er en performance-metodologi Sisters Hope anvender til at frigøre deltagerens poetiske jeg, hvilket kan være svært at komme i kontakt med, når den økonomiske dimensions hverdagsrammer ikke faciliterer en aktivering af denne proces. Sisters Hope mener at vi alle har et iboende poetisk potentiale, hvorigennem vi kan erkende verden gennem et taktilt værensmodus, og det er dette poetiske jeg, at de ønsker at skabe rum for at den enkelte kan udfolde, ligesom performerne udfolder deres (Bilag#2). Dette poetiske jeg, som ikke skal fortolkes som en fiktiv karakter man tager på sig og udfører som et skuespil, skal snarere forstås som et dybere lag af bevidstheden, som man i dette sanselige univers kan forsøge at udfolde og se verden igennem. De mener simpelthen at manglen på det poetiske potentiales udfoldelse er grunden til en generel lidelse i det vestlige samfund, som viser sig i den økologiske og økonomiske krise. Man kan sige at hovedet er adskilt fra kroppen i samfundets logik, og ved ikke at udfolde både det kognitive og sanselige kan vi ikke være hele mennesker. Afslutningsvis i Sisters Academys eksperiment reflekterer og evaluerer deltageren over oplevelser og erfaringer der måtte udspringe fra det sanselige forløb (Hallberg & Anna Lawaetz 2011: 108 & Web 9).

Sisters Academy forsøger ikke i nogen af deres to formater at afvise den modsatrettede logiske-rationelle tilgang totalt, men de plæderer for, at det er nødvendigt at vende det etablerede på hovedet, fordi det netop har underprioriteret den æstetiske dimensions egenskaber. Derfor udforsker projektet hvordan uddannelsessystemet ville tage sig ud, og hvordan den enkelte, såvel som fællesskabet, trives i et samfund hvor den æstetiske dimension er den højeste værdi,

med henblik på at skabe et bæredygtigt samfund (Hallberg 2016: 52). Projektet undersøger således hvordan vi kan gentænke vores samfund i et almenmenneskeligt perspektiv, der hviler på et fundament af mere humanistiske værdier, såsom empati, diversitet, poesi, følelser og sanselighed. Et samfund der bliver bæredygtigt af at menneskets fulde potentiale aktiveres, ikke blot den logiske-rationelle erkendelse men også den taktile kropslige erkendelse.

I det følgende vil jeg redegøre for værket *The Boarding School #3*, som jeg vil undersøge og analysere med først performancestrategiske teorier, og dernæst med filosofisk æstetik.

Kapitel 2: Værksbeskrivelse - *The Boarding School #3*²

Sisters Academy #3 blev afholdt i Malmø i 2015 og var egentligt et todelt projekt hvor både The Takeover og The Boarding School, som eksperimentformater, blev udført. I denne analyse vil jeg tage udgangspunkt i The Boarding School-formatet, fordi jeg synes at det er interessant hvordan den gennem sine mere åbne rammer og performance-kunstneriske udførelse, kan indtage en mere radikal position i forhold til Sisters Hopes kritik af samfundets værdier. The Takeover-formatet har nogle andre aspekter der er yderst væsentlige for debatten om uddannelsessystemets værdisæt, men eksperimentet forholder sig mere konkret til det sanselige som applikation på den eksisterende skolestruktur og kan dermed ses som værende afgrænset. Da jeg synes det er interessant at betænke Sisters Hope manifest om et Sensuous Society, hvorfra Sisters Academy udspringer, og fungerer som et performativt æstetisk laboratorium for sagen, mener jeg at The Boarding School-formatet omfavner flere nuancer ved formatets åbenhed, end det mere tilpassede sanselige arbejde inden for skolesystemets sfærer i The Takeover.

The Boarding School #3 overtog det Malmøske venue INKONST og forvandlede dets lokaler til en sanselig totalinstallation. Alle kunne deltage i eksperimentet, i så fald de var fyldt 18 år og ville være med til at udforske et nyt og sanseligt værensmodus, ved at være indskrevet på den fiktive skole i mindst 24 timer, endda med mulighed for at bo der som deltager i alle tre uger det stod på. Denne totalinstallation indebar en scenografisk transformation af INKONSTs lokaler, ved hjælp af virkemidler såsom lys, lyd, video og rumlig indretning, for at skabe det immersive univers som Sisters Academys projekt bygger på. Det var ikke blot de regulære lokaler der skulle udgøre den fiktive skoles klasseværelser, men ligeså entré, toiletter, trapper og korridorer som blev iscenesat. I disse rammer udfoldede eksperimentet sig, hvori projektets performere gelejdede de deltagende gennem den sanseudforskende undervisning, som indeholdte forberedelses- og afslutningsritualer, poetiske øvelser (Bilag#2), og generel opløsning af tid og skemastruktur. Et altomsluttende hav af sanselighed skabt for at den enkelte kunne

---

² I denne analyse tager jeg udgangspunkt i Sisters Hope værk "Sisters Academy #3". Da jeg ikke selv har været til stede i værket, hviler denne gengivelse af *The Boarding School #3* på et sammenspil af både video- og billedokumentation, samt deltagernes oplevelser og aktørernes intentioner udtrykt i interviews, og artikler. Derfor er værksbeskrivelsen baseret på følgende hjemmesider, udlagt som en helhed. (Web 4; Web 5; Web. 6; Web. 7; Web 8).

udforske sit eget poetiske potentiale; et nyt og sanseligt værensmodus. Desuden var lokalerne iscenesat i en drømmende, surrealistisk og dunkel indretning (Bilag#5), med omsluttende, ambiente lydeffekter og farverige lysinstallationer. En af de forberedende præmisser for at deltage i eksperimentet lød på, at den enkelte skulle indgå i den æstetiske strategi, ved at “debrande” alle de ejendomme der måtte have logoer, med tape, derudover være klædt i sort, og bære sine medbragte ting i en gammel kuffert. Desuden skulle sproget ensrettes til et fælles, således at alle inden for installationen kommunikerede på engelsk. Denne art forberedende ritual qua rekvisitter, sprog og udklædning, var alle en del af præmissen for optagelse på Sisters Academy. Det der fuldbyrdede indskrivningen på skolen, var en form for indførelsessritual, hvor deltageren skulle krybe gennem en låge i knæhøjde for at indtræde i installationen, hvorefter de ankom til et venteværelse hvori de skulle skifte beklædning til skolens uniform. Dernæst fik de bind for øjnene og i fællesskab med resten af de deltagende, indgik i en sanselig ceremoni som forberedelse til Sisters Academys til dels surrealistiske univers. I dette indførelsesritual beskriver en deltager hvordan man ved at sammentrykke bær med fingerspidserne, skulle dokumentere sit fingeraftryk med den farvede frugtsaft, hvorefter en performer nænsomt vaskede den deltagendes hænder, som en kropslig klargørelse til at indtræde i den æstetiske dimension.

Som indskrevet elev på Sisters Academy er deltageren på mange måder medskaber af universet gennem involvering og interaktion, men der forudsættes samtidig nogle rammer for adfærdsnormer, den daglige rytme trods tidsopløsningen, samt de forskellige hierarkiske roller som i et vis omfang forventes overholdt, herunder performer og elever. Dette skema med regler modtog eleven på *The Boarding School #3* ved indføring på skolen, ligesom at man på forhånd blev informeret om beklædningen og de medbragte genstande.

Herefter begyndte dagligdagen hvor den enkelte deltog i performernes undervisning, spiste tre vegetariske måltider i fællesskab, sov i sovesale med køjesenge (Bilag#1), både elever og lærere imellem, samt søgte at fremme og leve gennem sit poetiske jeg. Performerne markerede deres poetiske jeg ved at kalde sig et alias i denne anden virkelighed, og mødte deltagerne med deres poetiske side af sig selv.

I selve undervisningen i *The Boarding School #3*, som byggede på improvisation, kunne man opleve at skulle undersøge livets melodi, skabe noget med sine hænder eller udforske begrebet lydighed gennem kropslig interaktion. I dette sanselige laboratorium er der altså både regler, hierarkier, rekvisitter, rytmer og underholdning, som afsøges, udforskes, forhandles og udfordres. Under sin deltagelse i eksperimentet, dokumenterede den deltagende en form for logbog over erfaringer, som en måde at reflektere over disse. Desuden hvilede værket på at være analogt og ikke at have nogen direkte forbindelse til den etablerede verden udenfor, hvorfor mobiltelefoner, computere og kameraer ikke var tilladte. Foruden dette, foregik der samtidig et arbejde på at opløse tiden, hvorfor ure ej heller var tilladte.

Da elevens tid på skolen var ved at ophøre, skulle den enkelte gennemgå et afslutningsritual, således at man på ny blev integreret i samfundet. Dette foregik ved at man nænsomt fik vasket sine hænder af en performer (Bilag #4), for derefter at blive ført til en dør, gennem hvilken den deltagende trådte ud af det immersive univers, både mentalt og fysisk, i mødet med det kontrastfulde dagslys. Her sad den enkelte således i det de kaldte "den kunstige virkelighed", på en foranstaltet stol og reflekterede over sine erfaringer efter at have taget del i dette pseudo-univers.

Anden Del. Performanceteoretisk Grundlag.

Kapitel 3: Det performanceteoretiske

Som et led i undersøgelsen af Sisters Academy og deres særegne måde at gestalte performance og publikumsinddragelse på, vil jeg undersøge et af teater- og performancekunstens væsentligste begreber, nemlig det om "immersion." Udlægningen heraf vil primært holde sig til Rosemary Klich og Edward Scheer (2012), der udfolder og forstår det immersive gennem dets effekt inden for multimedia performance, i relation til dettes to afarter, som henholdsvis kognitiv og sanselig immersion. I henhold til dette vil også andre former for deltagerinvolvering blive behandlet, såsom Klich og Scheers udlægning og forholdet sig til Jay David Bolter og Richard Grusins begreber om "immediacy" og "hypermediacy". Afslutningsvis vil ritualer og ritualisering blive behandlet gennem Inger Sjørøvs udlægninger fra *Scener for Samvær* (2007), samt Catherine Bells værk *Ritual Theory, Ritual Practice* (1992). Dette afsnit vil primært beskæftige sig med Sjørøvs læsninger af Victor Turners klassiske ritualteori, samt Catherine Bells mere moderne forståelse af det rituelle, hvor især forbindelsen til det sociale vil være i fokus.

Immersion og muligheden for at tabe sig selv

Immersion som performancestrategisk begreb, angår overordnet set erfaringen af *omsluttethed*, ved overværelsen af udfoldelsen af et værk, det være sig eventuelt et teaterstykke, en spillefilm eller performancekunst, og har derfor et eftertryk på publikumsoplevelsen af det fremførte (Klich & Scheer 2012: 127). Ved eftertrykket på oplevelsen sondres der hverken udelukkende mellem den kognitive immersion, (eksempelvis biografgængerens oplevelse af omsluttethed i salens mørke) eller den sanselige (sensory) immersion (eksempelvis som publikumsinddragelse i selve opførelsen af en performance, hvilket ses i alt fra børneteater til moderne TV-produktioner). Immersion dækker begge dele. Det skal dog understreges, at det at inddrage en beskuer fra publikum eller det at gå i biografen, ikke i sig selv, er nok til at fremprovokere følelsen af immersion eller omsluttethed, da dette kræver en vis fordybelse i værket. En fordybelse der skal skabes og fastholdes, og som nemt kan ødelægges ved følelsen af pinlighed, som ved at blive trukket op på scenen eller forstyrrelsen af sidemandens knitrende slikposer. Som Klich og Scheer påpeger

involverer immersion “a process of disembodiment, with the audience projecting themselves into an alternative world.” (Klich & Scheer 2012: 128). For at immersionen kan opstå, skal der altså mere til end blot involvering eller deltagelse, som da ridderen Don Quijote, i Miguel de Cervantes legendariske udlægning, fortaber sig så gevaldigt i Mester Pedros marionetspil, at han til sidst ikke længere forstår forskellen mellem dukkernes og menneskenes verden, og går til kamp mod disse, som udgjorde de en faretruende fjende. Hvordan sådanne omslutninger kan fremprovokeres og opstå er altså genstanden for nedenstående hvilket vil, som nævnt ovenfor, blive udlagt gennem den kognitive og den sanselige immersion.

Kognitiv immersion

Hvor immersion i det hele taget henviser til dette at være omsluttet i et givent stykke kunst, henviser den kognitive immersion, til den form for omsluttethed, der har at gøre med skabelsen af en virtuel realitet, hvori publikum kan indleve sig fuldstændigt. Dette er blandt andet hvad det klassiske dramatiske teater tilsigter, hvor den oplyste scene er stedet hvor dramaet foregår, som kontrast til salen hvori publikum forholder sig, er mørklagt, for at skabe muligheden for glemsel af egen krop i nærværende tid og sted. Denne effekt gør at publikum frigør sig fra egen kropslig virkelighed, og heri kan muligheden for kognitiv immersion opstå (Klich & Scheer 2012: 128). Det fysiske er dermed essentielt i den kognitive immersion, da denne hviler på muligheden for glemslen af kropsligheden; “For the audience members to achieve belief in the fiction, they must transcend the practical limitations of their physical presence.” (Ibid., 129). Omvendt får det følelsesmæssige dermed også en væsentlig plads da beskueren, i den kognitive immersion, projicerer sig ind i det imaginære univers, og følelsesmæssigt transporterer sig ind i dramaet. Publikums immersion afhænger altså i høj grad også af formidlingen, som helst skal fornemmes som umiddelbar og autentisk, idet at den i modsat fald kan være et forstyrrende element for indlevelsen, idet beskueren bliver opmærksom på tid og rum. Dette er hvad Klich og Scheer henviser til når de taler om kommunikationens usynlighed: “the audience’s level of immersion may manifest as the degree to which the medium of communication fades into invisibility; the disappearance of mediation heightens the sense of immediacy and authenticity.” (Ibid.). Igen er det altså væsentligt, at for at immersionen kan lykkes må kommunikationen være så “usynlig”

at publikum glemmer, at der i det hele taget kommunikeres, og dermed lettere lader sig indleve på den virtuelle verdens præmisser. Dette vil sige, at jo mere overbevisende publikum finder selve kommunikationen, jo højere grad af immersion kan opstå, som når et teaterstykke både må indeholde overbevisende scenografi (lys, lyd, rekvisitter, kostumer) og overbevisende skuespil (opretholdelsen af at blive i rollen). Hertil er det yderst væsentligt at kommunikationen aldrig afbrydes af den virkelige verden, ved eksempelvis at skuespilleren glemmer en replik og går i stå. For at fortryllesen kan være vedvarende, må kommunikationen være konstant. Formidlingen og formen skal på denne måde konvergere for at oplevelsen af immersionen har de bedste vilkår (Klich & Scheer 2012: 129).

Sanselig immersion - eller det sanselige som det sensitive

Til forskel fra den rent kognitive udgave, kan immersion også siges at kunne opleves sanseligt.³ Hvor den kognitive immersion hvilede på oplevelsen af et fiktivt rum beskueren skulle indleve sig i, hviler den sanselige immersion, ifølge Klich og Scheer, på sammensmeltningen af forskellige rum; "Performance and new media installation have the potential to immerse the audience sensually, not in an artificial world, but within the immediate, real space of the performance." (Ibid., 131). I en sådan performance, er det altså ikke længere kontrakten om den virtuelle virkelighed der opretholdes, men derimod i stedet en sammenblanding af virkeligheder, til én oplevet tilstand, som immersion i det spatiale 'her og nu' (Ibid.). På denne måde er den væsentligste forskel mellem den kognitive og den sanselige immersion, den forskel der er i tid og rum; om det er real-tiden eller den alternative tidsramme der er på spil.

I den sanselige immersion er det altså det følelsesmæssige aspekt der appelleres til, da en kropslig omsluttethed ikke er nok hvis den kun befordres kognitivt: "The audience's level of immersion is based on the degree to which they feel a part of the performance, and the intensity of their emotional and visceral engagement." (Ibid.,

---

³ Som Klich og Scheer gør opmærksom på, er det ikke strengt nødvendigt for at den sanselige immersion kan opstå, at publikum rent praktisk deltager i en performance. En sådan immersion kan også ske ved blot at vække det sanse- og kropslige, såsom ved hjertebanken, svedeture og rastløshed. (Klich & Scheer 2012: 131). Ikke desto mindre vil den publikumsinddragende del af den sanselige immersion være i fokus her, da det er denne form for immersion Sisters Academy som performanceprojekt tilsigter.

133). Ved at deltagerne stimuleres sanseligt og er bevidste om at være tilstede i performancen, påvirkes performancens habilitet til at inddrage deltagerne følelsesmæssigt og kropsligt. Ved dette eftertryk på sanselighed og opmærksomhed på egen krop, adskiller den sanselige immersion sig samtidig fra den kognitive, ved ikke at befordre en kropslig separation, eller en momentan eliminering, af selvet. (Ibid., 132). I stedet er det qua interaktion og intervention at deltagerne føler sig involveret i performanceteksten, som de samtidigt selv er med til at gestalte (Klich & Scheer 2012: 133). På denne måde hænger distancen mellem publikum og begivenhed sammen med graden af immersion, således at jo højere grad selvet interagerer med performancen, des højere grad af immersion kan opleves i denne (Ibid., 132). Når først denne adskillelse udviskes, kan de deltagende være i ét med performancen.

Ulig den kognitive immersion, der opstår i indgangen til et fiktivt univers, som et forestillet rum funderet på tekstlig information og glemsel af kropslig væren, søger de der befordre den sanselige immersion i høj grad at afvise det fiktive som fiktion, og i stedet indsætte selvet som et følende element i kunstværket, hvor immersionen opstår i takt med i hvor høj grad denne indsættelse lykkes. Det sanselige skal i denne form for immersion forstås som en port, så at sige, til de mere sensitive egne af legemet, for at kunne aktivere de følelser der er forbundne hermed. Dette vil i høj grad blive relevant, når vi senere vender tilbage til Sisters Academy og deres forsøg på skabelsen af især sanselig immersion.

Immediacy og hypermediacy

I tillæg til kognitiv og sanselig immersion, der udforsker mulighederne for publikums involvering i værket, foreslår Klich og Scheer, gennem Jay Bolter og Richard Grusin, begreberne “immediacy” og “hypermediacy” der beskriver to tilgange til forholdet mellem publikum og værkets “medierethed”. Forskellen mellem de to er grundlæggende set, at hvor immediacy kræver at mediet er transparent og altså usynligt, er det omvendt målet for hypermediacy at publikum er opmærksom på mediet. Et hypermedie drager på denne måde opmærksomhed til sin eksistens (Klich & Sheer 2012: 134). At mediet er transparent skal forstås ved at selve kommunikationen af noget, det være sig et klassisk drama eller teaterstykke, benægter at der overhovedet finder en mediering sted. På denne måde kan publikum

leve sig ind i en alternativ virkelighed, uden at forstyrres af værkets udførelse. Ved at immediacy lægger sig opad en transparent formidling af indhold, dette være sig mod en fiktiv eller virtuel verden, kan den kognitive immersion aktiveres og publikum glemmer verden omkring sig (Ibid.).

Derimod tilsigter hypermedierede værker en mere sanselige immersion, idet disses form, der indebærer publikumsinvolvering, efterstræber at skabe opmærksomhed på selve formidlingen og dermed på det processuelle i tilblivelsen af værket. Det sanselige aspekt ved hypermediacy består altså i integrationen af hele, eller stort set hele, sanseapparatet i oplevelsen af kunsten og dermed udvides ikke blot bevidstheden hos publikum, men *hyperteksten* tillige. For først ved den sanselige igangsættelse af værket af både performere og deltagere kan hele teksten opstå og blive (Ibid.). På denne måde mener George Landow og Paul Delaney at kunne sige, at hverdagsverdenen gennem hypermediacy sættes i et nyt perspektiv. Dette sker idet publikums hverdagslige måde at integrere sig i verden sættes på spidsen, i og med at hypermediet udvider forståelsesmulighederne ved at re-integrere alle sanser i tilegnelsen af denne (Ibid.). På denne måde kan hypermediacy medvirke til en bevidstliggørelse af menneskets måde at være i verden på.

Selvom immediacy og hypermediacy indtil videre er blevet præsenteret som to modsatrettede begreber der tilsyneladende kunne udskiftes med kognitiv og sanselig immersion, er det imidlertid ikke blot tilfældet. For som Klich og Scheer påpeger, er det væsentligt at forstå grænselandet mellem disse begreber som flydende i højere grad end fasttømret: “sensory immersion does not negate immediacy. Hypermedia, while anti-illusionary, still evoke immediate reactions and authentic emotional responses.” (Ibid., 135). På denne måde kan også den sanselige immersion siges at tilskynde både immediacy, ved at omslutte sit publikum i en fiktiv transparent verden, og hypermediacy, ved dets eftertryk på den direkte sanselige tilknytning til værket. Fælles for immediacy og hypermediacy er yderligere at de begge søger mod at overskride repræsentationens grænser, for at opnå “det virkelige”, om det så er fiktivt eller aktiv-sanseligt (Ibid.).

Det immersive og det medierede kan altså siges at udgøre et samspil, og afføde en erfaring af at være en del af værket, med en simultant bevidsthed og indlevelse. Denne erfaring er omdrejningspunktet for performancen, og ved at immersionen og det medierede fremmer muligheden for indlevelse, gennemlevelse og erfaringen af

værket, kan performancekonceptet netop transformere publikum til værende deltagere. Man må dog tage højde for, at den immersive erfaring er en subjektiv process, hvortil det er vanskeligt at drage konklusioner vedrørende denne erfarings natur, men det er sikkert at den grundlæggende hviler på rumlige faktorer, involverer empati og følelser, og hovedsageligt opleves som en forstærket sanselig tilstand (Klich & Scheer 2012: 150). Det immersive og det medierede, kan så at sige begge foranstalte en oplevelse af en anden verden, kognitivt og kropsligt funderet, som kan sætte den givne verden i perspektiv. Denne funktion skal vise sig at blive væsentlig for analysen af Sisters Academy, ligesom at det efterfølgende afsnit omhandlende ritualteori, skal være med til at give en forståelse af hvordan deres projekt kan være isprængt et kritisk potentiale.

Kapitel 4: Ritualer og Ritualisering

Som Sjørsløv påpeger, gennem den engelske antropolog Victor Turner, kan en performance siges at være *gribende*, i det øjeblik det performede bryder med gengivelsen af den traditionelle symbolik, og det rituelle foreligger som ufuldkomment.⁴ At der netop er mulighed for at de deltagende kan være medskabere af betydning og på denne måde også medskabere af en “ny” fælles konstitueret virkelighed. Det gribende element ved performancen udgør på denne måde i hvor høj grad den rituelle symbolik er flydende (Sjørsløv 2007: 12). Hvad angår selve ritualet, består et sådant, overordnet set som en type handlinger og adfærd, formaliseret og ordnet, hvorigennem en vedligeholdelse af virkeligheden kan ske. Dette opnås qua samspillet mellem individer og fællesskab, og netop dette er det performative ved det rituelle (Sjørsløv 2007: 14).

I denne rituelle performativitet fandt Turner hvad han beskrev som *liminoide* rum. Rum, der befinder sig på *grænsen* af den normaliserede offentlighed, hvori tingenes tilstand er vendt på hovedet (Sjørsløv 2007: 15) Turner anså især karnevallet som et sådant grænsesøgende rum, da samfundet her kunne optræde (performe) i en *legende* tilstand, uden at skulle tænke på hverdagens sociale kodesystem. I et sådant rum kan det velkendte blive fremmedgjort og det fremmedgjorte accepteret. I legetilstanden opstår en kollektiv subjektivitet, som drives frem gennem udfoldelsen af følelser, vilje, begær, fantasi og leg; en tilstand Turner beskrev som “samfundet i konjunktiv”, som et mulighedsrum hvor alt kan ske (Ibid.).⁵ Modsatstillet en sådan tilstand står, ifølge Turner, det indikative, der hviler på fornuft, systematik og nyttetænkning. Turner mener at det er gennem legen, at vi udtrykker grundværdierne i vores kultur, og at det derfor er i legen og ikke i arbejdslivet, at en kulturs værdier kan identificeres (Sjørsløv 2007: 15). Det er netop i denne legetilstand, dette liminoide rum som et socialt konjunktiv, at en kultur

---

⁴ Et eksempel på en traditionel gentagende symbolik kan siges at findes i en traditionel dansk juleaften, der, for langt de fleste, uden påtale allerede er besluttet hvordan skal forløbe.

⁵ Som Turner påpeger er det ikke kun samfundet som helhed der har muligheden for at stå i “konjunktiv”. Et sådant mulighedsrum kan også iscenesættes i mindre skala, som eksempelvis på en musikalsk scene, hvor reglerne ikke nødvendigvis er vendt på hovedet, men hvor legen, følelserne og de dertil forbundne muligheder alligevel regerer (Sjørsløv 2007: 16)

performer en forestillet virkelighed. Ifølge Turner muliggør dette performative rum et pseudorum, hvori nye muligheder kan udspille sig, og derigennem sætte den normative hverdagstilstand i perspektiv, hvis blot vi leger.

Det performative i ritualet

Hvor Turners teori grundlæggende set omhandler det liminoide rum der kan skabes i det sociale ritual og hvilke muligheder der kan opstå i et sådant, forholder Catherine Bell sig mere til ritualiseringen eller det processuelle. For Bell har ritualet ikke blot en social funktion, men er snarere en form for strategi, hvorigennem mennesker kan ritualisere det sociale. Dette må forstås således, at det sociale ikke blot er en fast foreliggende størrelse, men i stedet noget der selv skal aktiveres og vedligeholdes, og kan indrammes ved en strategisk ritualisering (Sjørsløv 2007: 17). Derfor mener Bell samtidig at det sociale ikke kan tages for givet, hvorfor en teori om det performative, ikke kan tage udgangspunkt i Turners forestilling om socialitet som skabt og åbent for forandring, men derimod som udfoldelse af mennesker og deres kropslighed:

Yet a focus on the acts themselves illuminates a critical circularity to the body's interaction with this environment: generating it, it is molded by it in turn. By virtue of this circularity, space and time are redefined through the physical movements of bodies projecting organizing schemes on the space-time environment on the one hand while reabsorbing these schemes as the nature of reality on the other. (Bell 1992: 76).

I forståelsen af det sociale som potentiale, ligger samtidig også kroppens, eller individets, potentialitet som udfoldes i og med, at mennesker går i spil med omverdenen, hvilket ikke kun forandrer denne, men altid virker tilbage på kroppen selv. Derfor er handlingen snarere end rummet, hvad Bell her interesserer sig for, idet at disse organiserende skemaer, forstået som kroppens direkte forsøg på strukturering af omverdenens tid og rum, samt omverdenens tilbagevirkning på kroppen, er styrende for dannelsen af selvet. På denne måde kan den sociale tilegnelse siges at finde sted "i kraft af interaktionen mellem en krop og en omverden, der både er struktureret og strukturerende." (Sjørsløv 2007: 17).

Eftertrykket på det særegent socialitets- og individskabende aspekt ved ritualiseringen af det sociale selv, placerer samtidig også det *performede*, der bliver til i processen, kontra det *preformede* der følger et skema, i centrum (Sjørsløv 2007: 17). Det *preformede* kan nærmest, hvis man følger Bell på dette punkt, siges at udelukkes idet socialiteten ikke fremstår som autonom og fast gestaltet, men udelukkende som et resultat af de cirkulære dynamikker der opstår når mennesket projicerer sig selv over i dette. Og netop denne skabelse af den sociale virkelighed er, ifølge Sjørsløv, et grundvilkår for menneskets væren, som kommer til udtryk i samværet med andre mennesker. I dette samvær etableres en fælles forestilling om identiteter og situationen, gennem kropssprog, mimik, handlinger og gestusser, og med dette perspektiv kan man sige at alle former for socialitet, herunder også hverdagens, er ritualiseret. Performative begivenheder og det ritualiserede har netop det tilfælles at de kan siges at være synteser af hverdagslivet, ved at anvende kondenserede elementer af den sociale verden og placere dem i denne anden struktur (Sjørsløv 2007: 18). Det komplekse net af krops- og omverdensskabelse kan altså, ifølge Bell, struktureres på en strategisk måde, ved at nedlægge en ritualiseret struktur over det, dog uden af den grund at kunne fastsættes endegyldigt, men forbliver åbne, som mennesket selv er det.

Formen som betydningsbærer for indholdet

Som et supplement til Bells betegnelse af ritualen som en strategisk strukturering af det sociale, foreslår Sjørsløv en læsning af ritualen som en *ramme*; som tegn, “der etablerer en særlig kontekst, en kontekst, der bestemmer, hvordan det, der er inden for rammen, skal fortolkes og forstås.” (Sjørsløv 2007: 18). Ritualer og performances er netop rammer hvori virkeligheden indkapsles i en bestemt kontekst, og i dette øjemed er formen altså en vigtig betydningsbærer for hvordan indholdet fortolkes; en markør for kommunikationen (Sjørsløv 2007: 19). I forståelsen af det rituelle og performede gennem ramme-metaforen, udvides også hvad disse begreber i gængs forstand dækker over. I den barnlige leg som ramme eksempelvis, er der ingen der går så vidt som at ringe til politiet hvis nogle bliver slået, da det er indrammet som netop leg, som Gregory Bateson påpeger (Sjørsløv 2007: 19). En stor del af livsverdenen kan på denne måde siges at være indrammet. Det sociale liv indeholder

nemlig et væld af forskellige rammer som vi mennesker indgår i, hvor vi lader disse konstituere kontekst og dermed også betydning (Sjørlev 2007: 19).

Hvad rammen, ifølge Sjørlev, kan bidrage med er, i stil med Turner, at denne angiver muligheden for et handlingsrum hvori forandringer og genfortolkninger er tilladte, da et sådant mulighedsrum kræver særlige omstændigheder (Ibid., 20). Sjørlev illustrerer pointen om denne mulighed for handlingsrum, ved den etymologiske dobbelthed i det danske ord for performance, *forestilling*. På den ene side henviser dette begreb til det strukturerede, til en "rammesat handlingsekvens" og på den anden side til forestilling som det tænkte og det u-virkelige (Ibid.). I denne forbindelse mellem forestillingen og det vi skal forestille os, opstår der et rum hvori betydningen dannes, men dog alligevel inden for den ramme forestillingen sætter. Og det er på denne måde at det performative kan siges at skabe virkeligheden, som når det siger "Kig denne vej, tro på det, I ser, men vid samtidig, at det, I ser, er betinget virkelighed." (Sjørlev 2007: 20).

Denne betingede virkelighed står som udgangspunkt i modsætning til "hverdagsvirkeligheden" som den ikke-indrammede tilstand den umiddelbart er. Men selv som struktureret "forestilling" er hverdagen alligevel et potentielt handlingsrum, givet den immanente mulighed mennesket har for at forestille sig det anderledes. Dette skal dog først aktiveres ved at indramme det. Dette kan eventuelt ske gennem ritualer og performance, men også i andre mere subtile former, såsom ironisk tonefald eller en rumlig markering. Det performative kan altså inden for socialiteten fungere som en rammesat handling, og i denne indgår en semiotisk dobbeltbetydning, ved at det performativt rammesatte formidler en virkelighed, men samtidig formidler at dette er en betinget virkelighed. På den måde skaber det performative både virkeligheden ved at indramme den, men den udfordrer samtidig virkeligheden som værende den eneste mulige (Ibid.).

Virkeligheden til forhandling

En af ritualets væsentlige kvaliteter er at det giver anledning til refleksion, eftertanke og kollektiv bevidsthed. For ved at indramme virkeligheden, tydeliggøres det at denne er konstrueret, til trods for at hverdagsoplevelsen af den imidlertid er en ganske anden. Netop derfor faciliterer ritualiseringen af virkeligheden, det være sig en overgang af status, eksempelvis overgangen fra barn til voksen ved en

konfirmation, en iscenesat handling, eller anden form for performativitet, at bevidstheden og eftertænksomheden vedrørende individets og det fællesmenneskelige eksistens skærpes (Sjørsløv 2007: 23). I ritualets performativitet handles der med en vis refleksivitet, opmærksomhed og eftertænksomhed, ligesom at der reflekteres bevidst over at det der sker inden for rammen er ren forestilling. På den måde fortolkes virkeligheden med en distance ved at være indrammet af ritualen. Dette gør at der både kan reflekteres over store eksistentielle spørgsmål, såvel som selve socialitetsformen, for som skrevet tidligere er netop formen betydningsbærende for hvordan indholdet skal forstås og fortolkes (Sjørsløv 2007: 24). I ritualen har erindring og historie også en væsentlig betydning, for gennem ritualer forbindes netop den enkeltes individuelle historie med fællesskabet. Dette fordi, at den enkelte igennem ritualens samværsform forankres i en fælles tid og et fælles sted (Sjørsløv 2007: 24 & 28). Ritualen udgøres af en grundform, heri indbefattet en eventuel fiktiv, hvori der gestaltes et mulighedsrum med fleksibilitet og forhandlingsvenlighed. Det er i denne proces at formen transcenderer sig selv, hvilket udgør det performanceteoretiske perspektiv. Deltagerne kender eksempelvis til en social grundform, herunder en fælles begivenhed eller tradition, i en grad således de kan kommentere derpå, forhandle og elaborere, og derigennem være medskabere af en ny form inden for grundformen. Ved at deltagerne er med til at regulere formen, udtrykkes det at der er en korrespondens mellem form og frihed. Formen i ritualer og det performative er derfor fundamental for socialiteten, og bør rumme fleksibilitet, fordi en for rigid form ikke kan være socialt levedygtig. Formen er netop en del af indholdet, og uadskillelig fra det, og den bør være til løbende forhandling, og være fleksibel i den forstand, at den således muterer sine iboende betydninger og har åbne fortolkningsmuligheder (Sjørsløv 2007: 27). Paradoksalt set viser det sig netop i rammesatte rituelle og performativt iscenesatte begivenheder, at formen faktisk skaber frihed, og det er netop dette skabte og skabende mulighedsrum som er vilkåret for socialiteten (Sjørsløv 2007: 28).

Tredje Del. Performanceteoretisk Analyse.

Kapitel 5: Immersion, immediacy og hypermediacy

Sisters Hope anvender performancekunsten i deres eksperiment Sisters Academy, og gennem dets fysiske miljø, med lyd- og lysinstallationer, samt surrealistisk inspirerede indretning, søger de at kreere en omsluttende effekt, og måske formå at foranstalte både en kognitiv og sanselig immersion hos deltageren. Dette vil jeg uddybe i den nedenstående analyse af Sisters Academy-værket *The Boarding School #3*.

The Boarding School #3 som transparent formidling

For at tilgå Sisters Academys projekt og måde at indvirke på den enkelte, må først deres måde at formidle dette projekt på tilgås. Dette er hvad begreberne om immediacy og hypermediacy søger at udfolde, som henholdsvis transparent og fremtrædende formidling. Med reglen om at deltagerne træder ind i Sisters Academys scenografisk transformerede lokaler, og altså ikke ser selve forandringen finde sted, viser hvordan projektets form forsøger at fremstå som værende transparent, som var det bygningens permanente tilstand. På denne måde kan *The Boarding School #3* påvirke forestillingen vedrørende om der overhovedet finder en *mediating* sted. Deltageren indgår på denne måde en performativ kontrakt med værket, om at være med til at konstituere dennes "som-om-virkelighed" og altså ikke søge at afsløre universets provisoriskhed. Den præ-skabte "som-om-virkelighed" den deltagende træder ind i, i *The Boarding School #3*, vedrører ikke kun de scenografiske virkemidler, men tilmed også performernes surrealistiske udklædning og fysiske fremtoning (Bilag#11). Igen er der altså et element hvortil der ikke afsløres det medieredes oprindelse, for den deltagende. Det at formidlingen er transparent er selv med til at skabe indlevelse i universets fortælling og eksistens, som *The Boarding School #3* fordrer. Foruden den transparente formidling, kan forestillingen om hypermediacy, hvilket er en yderst væsentlig faktor for eksperimentets levedygtighed, ligeledes spores i *The Boarding School #3*. Dette vil jeg forklare i det kommende afsnit.

The Boarding School #3 som *synlig formidling*

Det paradoksale ved *The Boarding School #3* er, at deltagerne i denne ikke kun opfordres til at glemme det virtuelle ved dette univers, men også at huske på det tilblivelsesmæssige aspekt af dette. Dette viser Sisters Academy gennem den direkte opfordring til sanselighed og re-integrationen af sanserne i deres skabte univers. Dette kommer blandt andet til udtryk i det indførelsesritual de deltagende skulle igennem hvor de måtte krybe gennem en låge, trykke bær med hænderne og skifte til uniform, for på egen krop at mærke at eksperimentet nu kan begynde. Foruden dette konkrete element træder den deltagende derefter ind i røgfylde, dunkle rum (Bilag#5), imødekommes af de maskebærende performere, samt omsluttet af ambiente lyd-installationer, der forener hver enkelt rum, for at vække både syns- og høresansen. Ved altså at igangsætte den deltagendes sanseapparat, foruden det kognitive, gør projektets performancetekst opmærksom på at dets formidling er en nærværende tilblivelsesproces. Ved eksplicit at gøre deltageren opmærksom på denne, ved eksempelvis at inddrage den deltagende til at være medskabere af værket, virker værket altså tilbage på værket selv. Dette er netop måden hvorpå Sisters Academy-universet sætter deltagerens dagligdagsbevidsthed i perspektiv, ved ikke blot at omslutte denne med en ny virkelighed, men også ved at deltageren er nærværende og *bevidst* om sin egen kropslighed. Ved på denne måde at integrere alle sanserne i erfaringen af omverdenen, kan *The Boarding School #3* være med til at influere på deltagerens gængse måde at forstå verden omkring sig på, hvilket gør opmærksom på at både den virtuelle og den reelle virkelighed kan ses i et nyt lys.

The Boarding School #3 som *kognitiv immersion*

I henhold til det ovenstående og konklusionen om at Sisters Academy søger en formidlingsform der både hviler på det usynlige og synlige, må den effekt de søger med disse formidlingsformer også tilgås. Dette forsøges undersøgt gennem begrebet immersion. Som det fremgik ovenfor, kan immersionen opstå i to forskellige former; nemlig som kognitiv og som sanselig. Her i den kognitive immersion er det i særdeleshed omgivelserne og altså iscenesættelsen af lokalerne der bærer stor betydning for hvordan deltagerens kognitive oplevelse af at være omsluttet tilvejebringes. De dunkle og sanselige rum vækker den deltagendes nysgerrighed qua dens mystik, og med de udklædte performere, som *nærmest* opleves som en række

fiktive karakterer, markeres indtrædelsen i en ny og poetisk virkelighedsdimension, eller virtuel verden som nævnt ovenfor. Og netop dette fordrer, som Klich & Scheer påpeger, at den deltagende formår at aktivere sin forestillingsevne. For at deltagerne i Sisters Academy kognitivt skal opleve at træde ind i en anden virkelighed, skal den fysiske formidling så at sige fornemmes som umiddelbar og autentisk, således at de iscenesatte rammer ikke forstyrrer indlevelsen. Forestillingsevnen skal på denne måde hjælpes på vej, så at sige. Denne indlevelse kræver at deltageren omslutes af både formidling og form, i en grad hvor en transcendering af de praktiske begrænsninger, af deres fysiske tilstedeværelse, kan lede til en kropslig frigørelse og det kognitive står tilbage som fortryllet. At Sisters Academy som en totalinstallation uden kompromisser søger den kognitive dimension af det omsluttende, viser sig blandt andet ved at deres gennemførte scenografi endda omfatter toiletbesøg (Bilag#3), bevægelsen fra et larmende rum med klaverspil, gennem dekorerede korridorer, til et farverigt rum i stilhed, og selv under søvnen i sovesalen, hvor en video projiceres op i loftet, som en hængende drømmehimmel. De prøver således at skabe de optimale muligheder for at skabe fornemmelsen af at den deltagende ikke *tager* del i et værk, men derimod *er* en del af værket. Det er netop for at fremme denne effekt, at alle elementer der vækker minder om omverdenen såsom mobiltelefoner og ure (der minder om tid), er bandlyste.

Men som nævnt ovenfor, er et performanceprojekt som *The Boarding School #3* ikke passende beskrevet som udelukkende at søge den kognitive immersion hos deltageren. For til forskel fra det klassiske drama, hvor publikum glemmer kroppen, fordi denne efterlades til fordel for en scenisk opførelse, der tilbyder sig til de intellektuelle evner, er den form for kognitiv immersion Sisters Academy forsøger at skabe noget mere kompleks og oftest afbrudt af eftertrykket på værkets sanselige dimensioner. Her er der nemlig ikke blot tale om en momentan bortkastelse af det rent krops- og sanselige, men i stedet gestaltes forsøget på at omslutte hele legemet, således at den kognitive immersion sker gennem det forhold, at der ikke må gøres opmærksom på værks-ligheden ved Sisters Academys værk, modsat målet i den sanselige immersion, hvor værket netop skal vise sig som sådan for deltageren. *The Boarding School #3* skal på denne måde forstås som et projekt der ikke kun tilsigter det kognitive, men i noget højere grad lægger vægt på det sanselige, således at den æstetiske dimension kan åbnes op.

The Boarding School *som sanselig immersion*

Som nævnt ovenfor, og som et tillæg til den form for kognitiv immersion som *The Boarding School #3* også sigter imod, er deres udbasunerede eftertryk på det sanselige og kropslige. Det er nemlig dette der for Sisters Hope forbinder deres projekt direkte til deres forestilling om den æstetiske dimension. Ved at deltageren både er omgivet af stimuli fra de iscenesatte rum, det være sig musik eller de intense dekorationer (der søger at skabe reaktioner og dermed vække det sanselige hos den enkelte), eller fra den direkte opfordring til sanselighed gennem kollektiv dans, at blive hvasket en hemmelighed i øret af en fremmed, eller ligge på gulvet med øjnene lukkede og holde sidemanden i hånden, for sammen at øve sig i at mærke det indre poetiske potentiale (Bilag#2), kan disse opleve en art sanselig immersion, forstået som en forstærket sanselig væren. Især i interaktionen med Sisters Academys performere, som guider deltageren gennem sanselige ritualer og improviseret abstrakt undervisning (Bilag#10), såsom at undersøge livets melodi, kreere former med hænderne, få skrevet et digt i sit ansigt, eller udforske begrebet lydighed gennem kroppen, giver deltageren en følelse af kropslig tilstedeværelse i performance, og derigennem at være medskaber af den sanselige immersion.

Som fremlagt ovenfor er der netop i den sanselige immersion en direkte forbindelse til de sensitive egne af menneskets legeme, hvilket for Sisters Hope kan siges at finde sit udtryk i muligheden for at fortolke og udfolde et poetisk selv. For netop udfoldelsen af det poetiske potentiale kræver, i hvert fald ifølge Sisters Hope, at deltageren formår at komme i kontakt med det følelsesbårne i os selv. Og en sådan kontakt er hvad den sanselige immersion i sidste ende kan være med til at åbne op for. At for så vidt at det ydre påvirkes, da må det indre ligeså. Her er det væsentligt at huske på, at afstanden imellem deltager og performance er det der determinerer mulighedsbetingelserne for den poetiske/følelsesmæssige udfoldelse, som også Klich og Scheer gør opmærksom på, når de påpeger den direkte kohærens imellem graden af interaktion med graden af immersion. Dette viser altså hvorfor Sisters Hope er nødsaget til at transformere i et sådant voluminøst omfang som de gør, da forstyrrelser i scenografi (der hænger sammen med troværdigheden af deres univers), og selv interaktion som værende et forstyrrende element, kan begrænse muligheden for at fremme det poetiske jeg. Her må de sanselige stimuli, forstået som en port til det sensitive og poetiske værensmodus, altså ihukommes.

Angående det type rum som Sisters Hope forsøger at skabe i *The Boarding School #3*, er dette som nævnt ovenfor, ikke helt entydigt. For selvom at de prøver at skabe et fuldstændigt og virtuelt rum, hvori deltageren kan frigøre sig fra det kropslige, hvilket kan fremme kognitiv immersion, prøver de samtidig at skabe et fuldstændigt og virtuelt rum, som søger at fremme den sanselige immersion, selvom at denne, ifølge Klich og Scheer, opstår i en kunstig verden, men inden for performancens umiddelbare, reelle rum (Klich og Scheer: 2012: 131). Dette behøver ikke desto mindre at forstås som to modsatrettede og dermed forstyrrende tilgange til immersionen, men, for Sisters Hope i hvert fald, som to supplerende tilgange med samme mål. For selvom deres sanselige rum om noget er kunstige og virtuelle, virker de for deltageren ikke desto mindre umiddelbare og reelle. Her er rummet ikke, som i teatrets (der er kendt for dens fremme af kognitiv immersion), et hvori mennesket skal projicere sig selv *ind* for at kunne omslutte sig, som når beskueren identificerer sig med den lidende Romeo i kampen for Julies kærlighed, men skal om noget, i stedet for have sit *eget* selv med. Det er det der er hele forbindelsen til det poetiske jeg.

Foruden at påvirke deltageren til at udforske og fremme sit poetiske potentiale i *The Boarding School #3*, sigter Sisters Hope også efter at dette skal kunne forplante sig i deltagernes generelle omgang med verden, for på denne måde at kunne igangsætte forandringer uden for projektets univers. Sisters Academys fokus på at undersøge en sanselig uddannelse og dannelse ud fra den æstetiske dimensions præmisser, skal på denne måde altså ikke blot være en aktivering af den sanselige erkendelses immanente kvaliteter, men samtidig også være en del af en aktivistisk modreaktion, befordret af deltagernes mulige distance fra den etablerede konsensusvirkelighed. Sisters Hope kan altså vise sig både at influere det etablerede på et mikroniveau, ved at aktivere den enkelte deltagers sanselige erkendelse gennem performancestrategiske greb, og samtidig også på et makro-niveau med deres total-installationer og radikale manifest der vækker røre i samfundets debatter om værdipolitik og uddannelsessystem. Netop aspektet af indflydelse på makro-niveau er noget der især har betydning i ritual-teorien, hvilket jeg vil beskæftige mig med i det følgende.

Kapitel 6: *The Boarding School #3* som ritual

Som beskrevet i det ovenstående kan ritualer eller ritualisering anses som en måde at strukturere en del af det offentlige og på denne måde "ramme" det ind. Som sådan er ritualisering også en del af *The Boarding School #3* som performancestrategi. Ritualiseringen og det kollektive aspekt af denne strukturering af samvær, er samtidig en måde at forstå hvad det er Sisters Hope tilsigter, når de ønsker at påvirke den enkelte. At denne ikke kun skal opleve en individuel forandring ved eventuelt at nærme sig sit poetiske potentiale, men opleve at universet også har et kollektivt aspekt for øje. For i *The Boarding School #3* er det rituelle både forankret i den enkelte, som det eksempelvis sås i indførelsesritualet, hvor deltageren skulle kravle igennem en åbning ind til universet, have bind for øjnene (Bilag#6), og knuse bærsaft ud i hænderne, men også i det kollektive, som ved de vegetariske måltider ved langbordene, eller i undervisningens rituelle udforskninger (Bilag#10), hvor en deltager udtages til at ligge på gulvet, omringet af en kreds af de andre deltagere. Foruden dette er der også noget særegent rituelt ved at sproget obligatorisk er engelsk, hvilket kan siges fungerer som en markør, der angiver at deltageren befinder sig inden for en anden socialitet end deres daglige. Det at sproget ensrettes bliver ydermere en markør der angiver at den enkelte tager del i, og er omsluttet af, en kollektiv performativitet.

Turners ritualteori - The Boarding School #3 som legerum og socialt rum

Ifølge Turner er det væsentlige ved det rituelle dets potentielle ufuldkommenhed, forstået som dets *gribende* element, hvori de deltagende i fællesskab kan udforske og forhandle virkeligheden i performancen. Ved at tage udgangspunkt i Sisters Academy som helhed, kan det ligeledes anses som værende et ritual i sig selv. I deres ordnede rammer for handlinger og adfærd, som beskrevet tidligere, er de med til at vedligeholde den virkelighed de ønsker at fremme. Idet at deltagerne i fællesskab indgår under disse præmisser, er de med til at skabe betydning for projektet, og konstituere en fælles virkelighed gennem Sisters Academys inkorporerede ritualer. Dette er hvad Turner tilsigter med beskrivelsen af ritualet som en ramme for socialiteten, hvori der, for at denne kan være gribende, må foreligge en åbenhed for

fortolkning af virkeligheden og det performede. Den rituelle ramme som *The Boarding School #3* kan siges at udgøre, følger ikke et på forhånd etableret manuskript, performerne er ikke indøvede karakterer, undervisningen er altid improviseret, og opløsningen af tid og skemastruktur, er ligesom det førnævnte, aspekter der bevidner indramningens smidighed. Trods denne åbenhed for forhandling og fortolkning af virkeligheden, må interaktionen alligevel følge den røde tråd i projektets indramning, hvis præmisser bygger på sanseligheden, poesien, bevægelse og immersion.

Ved at *The Boarding School #3* vender dagligdagen og det velkendte på hovedet, og gennem fiktive og performancestrategiske virkemidler, indrammer fællesskabet i en legende tilstand, kan deltagerne forestille sig, og derigennem være med til at skabe, en fælles virkelighed. Det er altså ved genskabelsen af "skolen i konjunktiv", som åbningen af det legende og liminoide rum, at Sisters Academy formår at skabe en ritualiseret og ritualiserende virkelighed, igangsat for at kunne omslutte og forandre gennem sanselighed.

Som Turner påpeger sker der det i den legende tilstand, at et mulighedsrum, hvori en kollektiv subjektivitet kan opstå, som følge af legens frembringelse af følelser, begær, fantasi og vilje. Ved at Sisters Academy skaber en ritualiserende ramme for denne legetilstand, hvor deltagerne nødvendigvis må indgå i, dannes et mulighedsrum for forhandling og betydningsdannelse i fællesskabet, ifølge Turners teori. Hertil er det væsentligt for *The Boarding School #3* at rammen ikke bliver begrænsende, således at den styrer det indhold de deltagende ønsker at bidrage med, men i stedet hviler på en åbenhed, så vidt muligt.

I henhold til det mere sociale og kollektive aspekt af *The Boarding School #3* som ritual, hører det sig med, at selvom denne fælles forestillingstilstand af det performativt rammesatte, formidler en ny virkelighed, understreges samtidig at denne nye virkelighed er betinget. Sisters Academys formidling af denne anden virkelighed foregår gennem performative markører, men indramningen de skaber er tydeligvis en betinget virkelighed i deres provisoriske installation. Ved at skabe en ny ritualiseret ramme om den etablerede virkelighed, gestaltes en ny, og derigennem understreger de atter at den etablerede ikke er den eneste mulighed. Herigennem befordres deltagernes refleksion og eftertanke, der i interaktionen skaber den kollektive bevidsthed om det der foregår, her og nu. Denne distance muliggør netop

en perspektivering imellem det rituelle mulighedsrum og den etablerede virkelighed. På den måde bør Sisters Academy altså søge at skabe nogle ritualiserende rammer, som ligner den sociale grundform, som deltagerne kender fra hverdagen, herunder skolesystemet, idet de kan være med til netop at forhandle og elaborere denne. Det eksperimentet skal kunne er, at facilitere en nærmest fiktiv version af grundformen, hvor det resulterende mulighedsrum ikke pålægger i for høj grad fastholdende regler over for deltagerne, men rummer fleksibilitet, således formen er socialt levedygtig. Sisters Academys rituelle markører, herunder udklædning, sprog og scenografisk dekoration, bør som form netop være fleksible og åbne for forhandling og fortolkning fra de deltagende. Deres iscenesættelse af rummet er med til at skabe betydning for indholdet, og formen er dermed uadskillelig fra indholdet.

Det u-utopiske

Selvom Sisters Academys scenografiske transformation af et venue som INKONST kan betegnes som et særegent univers, en anden virkelighed, eller en pseudoverden, understreger de at deres projekt ikke forsøger at konstituere en utopi af et nyt skolesystem eller samfund. Med Sisters Academy ønskes der netop ikke at skabe en utopisk virkelighed, som i sin egen parallelle bane, ikke lader sig applicere på det etablerede samfund, men derimod i stedet at facilitere et sanseligt laboratorium til udforskningen af hvordan den etablerede virkelighed, funderet på den æstetiske dimension, ville tage sig ud. Dette er heller ikke hvad den sanselige immersion egentligt fordrer, men snarere at kreere en specifik erfaring inden for det nærværendes tid og rum, hvortil den scenografiske transformation er med til at markere denne. Derfor er Sisters Academy heller ikke skabt til at bestå af koncentreret surrealisme i dens iscenesættelse, men kombinerer dagligdagens rekvisitter, dog fra diverse tider og kulturer, med et surrealistisk islæt (Bilag#9). Dette kan eksempelvis være abstrakte arkitekttegnede huler (Bilag#8) og plateauer bygget i rummet, knitrende farvede strimler hængende fra loftet, udklædning med masker (Bilag#11), samt skrivemaskiner, lamper og porcelæn fra fordums tid (Bilag#7), som omslutter værket. Ved at lokalerne nødvendigvis ikke lader sig forvandle ned til mindste detalje, da fysiske begrænsninger såsom bygningens fundament og indretning står i vejen, bliver performancens rum netop en kombination af virkelige og fiktive komponenter, som flyder sammen. Ligeledes

prydes Sisters Academy med både virkelige og virtuelle elementer, herunder gennem deres lyd- lys- og videoinstallationer, hvilket samtidigt er med til at skabe en sanselig, virtuel rejse i det virkelige rum. I denne erfaring af at det øjeblikkelige og det medierede til tider går i ét med hinanden og opleves simultant, bliver den deltagende gjort opmærksom på sin egen tilstedeværelse i performancen, qua involveringen, som opleves ved muligheden for indlevelse, gennemlevelse og erfaring værket. På den måde bliver kombinationen af immediacy og hypermediacy; det øjeblikkelige og det medierede, en afgørende faktor for at deltageren i sin indlevelse kan overskride grænsen af repræsentation, og dermed erfare "det virkelige", og altså ikke blot opleve en forestilling der søger at skildre en utopisk virkelighed.

Ydermere kan Sisters Academys fiktive iscenesættelse af dagligdagens konventionelle rammer, lede deltageren til kontemplation, som Tiffany Sutton forklarer. Igen er der tale om en forskydning af det givne, som kan udfolde sig som en åbenbaring, der viser virkeligheden fra en anden vinkel. Dagligdagens objekter som er inkorporeret i installationen, kan formodes ifølge Sutton, at få nyt liv ved dens position i de fiktive rammer (Klich & Scheer 2012: 150-151). Dette fremkalder således en kontemplativ immersion, fordi det velkendte er gjort fremmed for deltageren, og denne manifesterer sig som en kropslig respons, som afføder at deltageren derigennem kan erfare at være inde i værket.

The Boarding School #3 som identitets- og socialitetsskabende

I tillæg til Turners forståelse af ritualer som et særligt legende mulighedsrum, hvori socialiteten igennem det rituelle kan skabes, mener Bell, at ritualisering af denne grund kan anses som en art *strategisk* indkapsling af socialiteten. At en del af en samlet offentlighed kan indkapsles og forstås i et ritual som eksempelvis en traditionel juleaften. Men hvor Turner påstod, at det gribende ved ritualitet først opstod idet et mulighedsrum åbnede sig, hvilket ikke just kan siges om den traditionelle danske jul, gik Bell et skridt videre i hendes forståelse af det sociale som potentiale. Uden at ville diskutere om hvorvidt Bell eller Turner har ret i hvornår et ritual bliver interessant, så tyder det på at Sisters Academys forestilling om dannelsen og udviklingen af et poetisk selv, hviler på Bells tanker om det kropslige og det sociale potentialitet. Det er dette der søges forklaret i nedenstående analyse.

I forståelsen af det performative som strategisk socialitet, fremgik det ovenfor hvordan *The Boarding School #3* som værk fremstår som ramme gennem hvilken opstået indhold fortolkes. Ved at forstå det sociale som flydende og noget mennesket altid selv medkonstituerer, følger dermed også at den ramme Sisters Academy skaber, kun må være betingende og ikke fastlåst, for at kunne udforske en ny fælles socialitet. Ritualet er som sådan kun et forsøg på styring, men i Sisters Academys tilfælde samtidig også et forsøg på en åbning af flere muligheder. På denne led kan *The Boarding School #3* som projekt siges at være en art skin-ramme, idet denne ganske vist skaber en ramme, hvori dets indhold kan fortolkes, men ulig regulære ritualer, må denne ikke være for styrende, idet dette ville begrænse især den frie udfoldelse af det poetiske jeg.⁶ Sisters Academy nævner selv at de inkorporerer rituallignende handlinger, og denne form for socialitet som ritualerne indrammer, kan betegnes som strategisk fordi at der deri opstår et struktureret samspil mellem den enkeltes krop og, som Bell forklarer, en struktureret, men samtidig strukturerende omverden, som udgør en fortløbende skabende social tilegnelse af kroppen og omverdenen. Eksempler på dette fra Sisters Academys værk er netop deres åbenhed i selve skabelsen, hvor skemastrukturen opløses til fordel for improvisationsstyret undervisning, og hvor daglige praktikaliteter frit foregår omkring de deltagende, såsom ikke at vide hvornår man igen skal spise, da der ingen ure er til at fortælle om hvornår der er spisetid.

I forbindelse med udviklingen af det poetiske jeg, er Bells pointe, at vi må forstå den opretholdte socialitet i et cirkulært forhold med kroppen. At idet de deltagende i et performanceværk indvirker i dette, virker dette nødvendigvis tilbage på dem selv. Det er dette Bell tilsigter med udsagnet om at i skabelsen af det omkringliggende miljø, formes kroppen selv. For så vidt, at denne duale åbenhed af miljø og selv rent faktisk indvirker på hinanden, kunne dette betyde, at Sisters Academys forestilling om at den sanselige immersion har en direkte forbindelse til muligheden for udviklingen af et poetisk selv, ikke bør fremstå utopisk. Dette kræver blot en åbenhed og en nysgerrighed i performancen, for at sikre at denne ikke blot er en gentagelse af det etablerede, hvilket *The Boarding School #3* om noget inkarnerer. Det er dette

---

⁶ Her står den traditionelle danske jul igen som modsætning ved at være et strategisk ritual der ingeniørligt søger at åbne mulighederne for hvad den selv kan indeholde.

Sjørsløv søger at understrege med fokus på det *performede* i stedet for det blot *preformede*, for i sidstnævnte, gentages det allerede familiære.

Imidlertid skabes der også løbende en ny socialitet gennem det performative, som følge af den åbenhed for forhandling der kan siges at være projektets grundvilkår, og Sisters Academy udfordrer her i høj grad det givne fordi de, ifølge Bells teori understreger, gennem det performative, at socialiteten ikke har en essens. Eksperimentet kan altså være med til at koncipere en ny socialitet og opfordre til at udfordre det givne, gennem deres ritualiserede ramme som Sisters Academys totalinstallation og gestaltede socialitet udgør.

Det æstetiske lederskab

Trods The Boarding Schools kostskolelignende rammer, der med sine adskillende skoleuniformer mellem lærer og elev, samt få, men dog faste restriktioner for ejendomme og adfærd, opererer inden for et selvskabt æstetisk system, søger de samtidig at befordre et univers, hvori deres deltagere kan være medskabere af dets form. Ved at undervisningen i *The Boarding School #3* er improviseret, tyder det på at der iboende ligger en åbenhed for at deltageren influerer på denne med sin interaktion. Som Klich & Scheer skriver er det via udviskelsen af distancen mellem publikum og scene, herunder mellem performer og deltager, lærer og elev, at deltageren involveres tilstrækkeligt til at være med til at gribe ind i performancens tekst. Åbenheden for deltagerens indgriben i performancen, resulterer blot i at denne deltagerinvolvering interfererer med forstærkningen af deltagerens oplevelse af sanselig immersion. Her er det formentlig at Sisters Academys fastlagte rammer for adfærdsmæssige regler og restriktioner i deres æstetiske lederskab, viser sin eksistensberettigelse. Ved at konstituere deres rammer for eksperimentet, med en vis grad af autoritær ledelse, er de implicit med til at regulere de deltagendes fælles forventning til, og interaktion med performancen og hinanden. Som Sjørsløv beskriver kan det lyde modstridende at formens regler kan afføde frihed, men det er netop rituallet som skabt og skabende mulighedsrum, der er vilkåret for socialiteten. På den måde har deltageren indvilliget i for en stund at være underlagt eksperimentets opbyggelige formynderskab, og dermed kan disse restriktive rammer, fungere som rettesnor for at undgå at interaktionen og deltagernes indgriben i teksten afviger fra projektets præmisser. Dermed undgås en ødelæggende

afsporing, fra ønsket om en grundlæggende æstetisk dimension. Grundet projektets rammesatte forudsætninger, kan man altså formode at den enkelte deltager får lov til at fastholde sin indlevelse og oplevelse af begge former for immersion, trods performancens åbenhed for omskrivning af dens tekst.

Kapitel 7: Performanceteoretisk Opsamling

The Boarding School #3 er altså et eksperiment der bygger på immersive og deltagerinvolverende performancestrategier, ved at være en gennemført scenografisk og strategisk formidlet installation. Rammen er sat af holdet bag Sisters Academy og dets koncept kan anskues som en strategisk form for socialisering, hvor en legetilstand igangsættes af totalinstallationens scenografiske transformation af INKONST. I denne fælles legetilstand som bygger på ritualets rammesættende principper, kan en ny forestillet virkelighed opstå og sætte den etablerede virkelighed i perspektiv for de deltagende. Ifølge de anvendte teorier, kan man netop sige om eksperimentet at dets grundlag tilskynder en udfordring af det givne ved at foranstalte en forskydning af hverdagsoplevelsen af virkeligheden. I denne forskydning, foreligger mulighedsrummet, hvori den velkendte grundform af hverdagen er vendt op og ned, og hvor socialiteten i fællesskab kan forhandles og konciperes på ny. Det er ligeledes i dette mulighedsrum, foranlediget af den æstetiske dimensions egenskaber, hvor sanseligheden er omdrejningspunktet og afsættet for at afprøve et nyt værensmodus, at det poetiske jeg kan udfolde sig. Denne forstærkede sanselige væren, som kan siges at udgøre det poetiske jeg, aktiveres af Sisters Academys omsluttende univers. Alle deltagerens fem sanser stimuleres gennem lyd- og lysinstallationer, berøring mellem performere og deltagere i ritualer og undervisning, samt smag og dufte ved rituelle handlinger og fælles måltider, og i sin helhed skaber den immersive effekt som aktiverer den enkeltes forestillings- og indlevelsessevne. Med denne forestillingsevne kan deltageren indleve sig i den foranstaltede poetiske virkelighed og gennem den forstærkede sanselige verden, føle sig som medskaber af værket, gennem sin kropslige erfaring med det. Selvom at den etablerede ydre verden og tidsstrukturer ikke er velkommen i Sisters Academys univers har de dog implementeret, frivilligt eller ufrivilligt, hverdagens velkendte elementer såsom stole, borde, skriveredskaber og selve bygningens indretning, hvorfor at deltageren ikke falder ind i en totalimmensiv tilstand, men vedholder sin bevidsthed om universets provisoriskhed. Hvis Sisters Academy formår at skabe denne forstærkede sanselige væren, med en simultant bevidsthed om at de performative rammer udgør en betinget virkelighed, kan deres aktivistiske projekt komme til sin ret, ved at danne deltageren til at erfare og erkende gennem sit poetiske jeg. De kan danne et værensmodus hos den enkelte

og fællesskabet, der er bevidste om at socialiteten og det etablerede system der hersker ikke har en essens, men er et fænomen der er til fortløbende forhandling. Man kan sige at Sisters Academy selv underlægger den deltagende et herskende system, som ensretter og begrænser den enkelte med deres afsæt i den æstetiske dimensions principper. Men ved at forstå disse princippers egenskaber, som jeg har forsøgt at udforske nogle af, i denne analyse, vil jeg antage at de få autoritære præmisser, som projektets rammer blandt andet bygger på, kun er af opbyggelig karakter. Som skrevet tidligere i analysen, foreslår jeg netop at disse blot er med til at gestalte formidlingen i en retning, som fremmer den enkeltes mulighed for at erfare en forstærket sanselig væren.

Fjerde Del. Filosofisk Æstetik.

Kapitel 8: Æstetikken som disciplin

I dette afsnit vil jeg beskæftige mig med filosofisk æstetik, som netop adskiller sig fra den kunstteoretiske æstetik, ved ikke at tage udgangspunkt i fortolkningen af formsprog, men i den æstetiske erkendelsesform. Jeg benytter mig af idéhistoriker Dorthe Jørgensens udarbejdede filosofi om den skønne tænkning, som udspringer af filosofisk æstetik og hermeneutisk filosofi. Med hendes indsigt i filosofisk æstetik kritiserer hun samfundets overordnede værdier, og foreslår nye måder at tænke på i den vestlige verden i dag.

Æstetikken og dens genstandsfelt

Som allerede nævnt i indledningen, anvendes ordet æstetik i dag til at beskrive alt fra en fransk osteanretning, over film på det store lærred, til en europæisk storby eller kunstners gennemgående stil. I det hele taget forbindes ordet æstetik med det tiltalende, stimulerende, iscenesatte, behagelige, uforpligtende, og formmæssige, hvilket i høj grad bidrager til den måde hvorpå æstetikken er blevet en del af hverdagen. Jørgensen derimod, mener at denne moderne brug af æstetikken, hviler på en regulær fejlfortolkning af begrebet. Æstetik skal, ifølge Jørgensen, i stedet forstås som en traditionel filosofisk disciplin, der beskæftiger sig med en del af den menneskelige erkendelse, som man før dens fremkomst aldrig havde haft et sprog for. Det som senere kom til at hedde “sensitiv erkendelse” hos Alexander Baumgarten og “æstetisk smagsdom” hos Immanuel Kant.⁷ Fælles for disse, og for denne tradition, er, at fokus er de erkendelser vi kan have svært ved at finde ord for. Som for eksempelvis når man, i et splitsekund, oplever hvordan verden ikke blot fremstår i sin materialitet, men at man oplever noget *mere* ved det givne. Det være sig under en koncert hvor tårerne, af uransagelige årsager, ikke lader sig holde tilbage, hvor livet sættes på spidsen og alt det velkendte, på en eller anden måde, fremstår ukendt, uden dog at være angstprovokerende. Når man på en hverdagsaften

---

⁷ I dette projekt vil jeg følge Jørgensen og anvende begrebet “skønhedserfaringen” når det er den filosofisk-æstetiske tradition der refereres til. Dette ikke at forveksle med den “sanselige erfaring” Sisters Academy refererer til, der på visse punkter ligner, men på afgørende vis alligevel afviger. For en nærmere diskussion mellem disse to begreber se kapitel 13.

træder ind i sin stue og pludselig oplever rummet på en helt anden måde. En følelse af noget større end os selv, at der er noget mere end det vi under normale omstændigheder kan se og opfatte. Netop sådanne følelser og fornemmelser, var det som æstetikken blev grundlagt for at kunne udrede, for at kunne give et sprog at forstå disse igennem, for ikke at disses mening gik tabt (Jørgensen 2008: 321). Da den opstod i det 18. århundrede, blev den derfor også anset som en ny form for tænkning i det at erkendelser nu ikke kun kunne forstås som stringent logiske, men havde en mere sensitiv modpart. Af denne årsag mener Jørgensen endda, at man kan forstå æstetikken som en ny tænkning om tænkningen, at den satte det hidtil tænkte og givne på spil ved sin anderledeshed (Jørgensen 2014: 23). Da æstetikken ved sin grundlæggelse primært forholdte sig til den skønhed der forefandtes i kunsten, navnlig poesien, begyndte filosoffer dog i slutningen af det 18.- og i starten af det 19. århundrede, at erstatte den filosofiske æstetik med kunstfilosofi. Siden er det filosofiske blevet erstattet af det kunstteoretiske, forankret som kunst-videnskab, hvilket stadig dominerer på de aktuelle humanistiske fakulteter (Jørgensen 2014: 24). Kunstteorien som fagæstetik, er en tradition som fortolker formsproget i kunst og artefakter, og Jørgensen mener at der derfor i dag mangler en udviklet tradition for filosofisk æstetik til udforskningen af den æstetiske erkendelse (Jørgensen 2014: 25). Den filosofiske æstetik adskiller sig netop væsentligt fra kunstteorien ved sit filosofiske sprog, sin genstand og sin tænkemåde. Kunstteorien beskæftiger sig med formen, hvor den filosofiske æstetik i stedet fokuserer på den æstetiske erfaring, forstået som en form for sand erkendelse (Jørgensen 2015: 141).⁸ Denne vil jeg beskrive mere detaljeret i det følgende afsnit.

Skønhedserfaringen

For at vende tilbage til selve den æstetiske erfaring, er det væsentligt, ifølge Jørgensen, at denne adskilles fra den blotte sanseerfaring. Hvor den æstetiske erfaring adskiller sig fra det sanselige er, måden hvorpå denne manifesteres i

---

⁸ Med sandhed i forbindelse med den æstetiske erfaring refereres Jørgensens idé, lånt fra Baumgarten, om "at når den æstetiske erfaring er fuldkommen, er den skøn, og at man i en sådan erfaring erkender noget sandt om verden, nemlig dennes egen fuldkommenhed." (Jørgensen 2008: 206-207). Fuldkommenheden nævnt her er netop dette "mere" subjektet får et indtryk af i erfaringen af skønhed.

subjektet. Dette er hvad Jørgensen alluderer til med distinktionen mellem det at opleve og det at erfare:

Æstetiske oplevelser kan netop sagtens udmærke sig ved især at være sanselige og uden noget særligt potentiale for erkendelse...Selvom æstetiske *erfaringer* ikke er et produkt af begrebslig tænkning, adskiller de sig nemlig fra oplevelser ved at være refleksive. (Jørgensen 2008: 319. Egen kursivering).

I den æstetiske oplevelse, som er kendetegnet ved at være sanselig, påstår Jørgensen således, at der ikke er noget *særligt* erkendelsespotentiale på spil. Hvad der i stedet bærer den sanselige erkendelse er dens regularitet. At det er den primære måde vi mennesker forholder os til verden på. Af den grund mener Jørgensen at vi ikke kan komme “uden om oplevelserne”, da mennesket altid som udgangspunkt har et oplevende forhold til verden (Jørgensen 2008: 319). Hvad der derimod adskiller den æstetiske *erfaring* fra den æstetiske eller sanselige oplevelse er, det særlige erkendelsespotentiale heri. Det var dette der henvises til i det ovenstående omhandlende skønhedserfaringen, hvori vi mennesker erfarer verden på en særlig måde, og dermed lærer eller erkender noget nyt om den og ikke mindst os selv. Og netop i spørgsmålet om selverkendelse, er det der, ifølge Jørgensen, at forskellen mellem det regulære og det særegne ved henholdsvis oplevelsen og erfaringen i særdeleshed kommer til udtryk. Hvor den æstetiske *oplevelse* ikke sætter “noget varigt spor i subjektet bortset fra den erindring om et indtryk, den måske efterlader” påvirker *erfaringer* i stedet “subjektet på en måde, så det ikke længere er det samme.” (Jørgensen 2008: 319). Nøjagtigt denne forandrende erfaring for subjektet, kendes fra et klassisk eksempel i moderne litteratur, hvor en helt ung Marcel Proust, erfarer verden i dens dybde, gennem smagskombinationen af madelaine kager og lindethe:

Men i samme øjeblik som den mundfuld te, blandet med kagekrummer, ramte min gane, fór jeg sammen, slået af det usædvanlige der var ved at ske med mig. En vidunderlig lystfølelse havde grebet mig, noget helt enestående, og jeg havde ingen anelse om dens årsag. Den gjorde på stedet livets omskiftelser ligegyldige, dets katastrofer harmløse og dets korthed illusorisk, på samme måde som når

man forelsker sig, og den fyldte mig med en dyrebar substans, eller rettere sagt: Substansen var ikke i mig, den var mig. Jeg var holdt op med at føle mig middelmådig, begrænset og dødelig. Hvor kunne denne vældige glæde være kommet fra? Jeg havde på fornemmelsen at den hang sammen med smagen af te og kage, men at den gik langt, langt videre, at den ikke kunne være af samme natur. Hvor kom den fra? Hvad betød den? Hvordan kunne jeg gribe og fastholde den? Jeg drikker en mundfuld, men finder ikke mere i den end i den første, og en tredje der giver mig lidt mindre end den anden. (Proust 2012: 64-65).

Af dette fra *På Sporet af den Tabte Tid* illustreres to ting fra det ovenstående; (i) hvorledes følelsen af skønhed kan være altovervældende for den enkelte, selv ved et ganske almindeligt forekommende kaffebord samt (ii), at denne følelse har gestaltet sig som en erfaring, og ikke som en oplevelse, på baggrund af forfatterens nøjagtige erindring, så mange år efter. Det er dog ikke blot selve erindringen der bevidner om en skønhedserfaring, da også oplevelser kan sætte sig som erindringer på hukommelsen, men snarere dens vitalitet og beskrivelse som nydelse uden ophav, hvori den erindrende både føler kærlighed og udødelighed. Her er det dog signifikant hvordan Proust i erfaringen, glemmer det "objekt" der satte følelsen i gang, nemlig kombinationen af kage og te, hvilket kommer til udtryk ved at følelsen Proust sidder med, ikke længere har noget ophav. Han føler sin essens, han føler sig selv og er ikke rettet mod objektet længere. Desuden beskriver han hvordan følelsen er uhåndgribelig og transitorisk, og altså ikke kan forceres eller fastholdes. Som sådan stemmer dette udsagn overens med Jørgensens pointe om, at skønhedserfaringen er en erkendelse af en metafysisk (immateriel) sandhed, som følsomheden er porten til (Jørgensen 2008: 320).

Som afslutning på passagen om sit særegne barndomsminde spørger Proust sig selv om hvor en sådan følelse kunne komme fra, hvad den betyder og hvordan man overhovedet kan forstå den. Denne del af erfaringens efterspil kunne siges at være det Jørgensen henviser til, når hun beskriver dennes refleksive element, som den refleksion der naturligt opstår efter en sådan følelse. De er ikke kun "refleksivt bearbejdede oplevelser", som Prousts vidnesbyrd også kunne siges at være, men i stedet sætter de refleksionen i gang og således rummer de deres særlige potentiale

for erkendelse (Jørgensen 2008: 319). At Proust ikke blot i selve følelsen, men også i dens efterspil, mærker hvordan verden, i sin nyvundne mystik, har efterladt ham med forbløffelse over dens vidunder, tvinger ham til at forholde sig til hvem og hvad han er.

Som nævnt ovenfor, er det essentielle ved skønhedserfaringen, at genstandene i denne ikke opleves som konkrete, som under almindelige omstændigheder, men er med til at åbne op for erfaringen af nyt et betydningsunivers, som giver indsigt (Jørgensen 2015: 142). Som når Proust instinktivt distancerer sig fra de objekter, teen og kagen, der giver anledning til følelsen, i følelsen selv. Skønhedserfaringen adskiller sig på denne måde fra den logiske erkendelse ved ikke at udspringe fra forstanden, men opleves gennem følelser, fornemmelser og anelser (Jørgensen 2015: 141). Ydermere er det karakteristisk ved skønhedserfaringen at den både er, og opleves, i et mellemrum, hvor dagligdagens formålsrettede tænke- og handlemåde ikke eksisterer, hvor vi oplever at noget har værdi i sig selv (Jørgensen 2015: 177). Nøjagtigt som når Proust oplever følelsen ækvivalent til kærlighed, som om noget kan tilskrives en værdi uafhængigt af andre målestokke, og hvor spørgsmålene om nytte bliver sidestillet i henhold til større eksistentielle spørgsmål.

I en sådan oplevelse spiller de forskellige sanser ganske vist ind, men vi må forstå, at disse ikke af den grund er den direkte årsag til erfaringen af skønhed. Dette fordi, at de sanselige indtryk der møder os altid bliver medieret og fortolket af bevidstheden. Som Jørgensen påpeger så har vi “altid allerede fortolket vore indtryk, inden vi når at give dem udtryk.” (Jørgensen 2008: 60). Det sanselige er imidlertid af den grund ikke irrelevant. Hvad der i stedet skal forstås er, at erfaringen af den materielle skulptur og det “immaterielle” stykke musik, rent filosofisk æstetisk er jævnbyrdige, idet at det skønne ved disse genstande ikke handler om deres sanselige udtryk, men derimod om en særegen “egenskab” ved dem. En der gør, at deres sanselige fremtrædelse ikke blot er ensidig, men er med til at danne en oversanselig fornemmelse (Jørgensen 2008: 60). Det er dette Jørgensen taler om når hun henviser til åbningen for forskellige virkelighedsdimensioner, der vil blive undersøgt nedenfor.

Sprog og Mytologi

Som nævnt ovenfor er det et tillæg til den filosofiske æstetiks væsentlighed i den moderne verden, at denne er sproget om skønhedserfaringen, der foruden kan være utrolig svær at beskrive nærmere nøjagtigt, som selv Proust måtte indse. For Jørgensen hænger denne udvikling mod et mangler for sproget om det skønne, sammen med den sekularisering der har fundet sted, i særdeleshed i vesten, hvor religionen, mytologien og det metafysiske generelt set er trådt tilbage til fordel for en ny og herskende logik. For som Jørgensen påpeger så står det moderne menneske “tøvende overfor sin erfaring; det formår ikke uden videre at udlægge den med reference til de overleverede religioner eller filosofier.” (Jørgensen 2008: 98). Hertil kalder Jørgensen dog ikke kun på filosofien, men også på kunsten som et rum, hvori et sådant sprog kan findes. I sin viderearbejdning af Friedrich von Schellings kunstfilosofi, peger hun på opfattelsen af, at “abstrakte ideer skal fremstilles æstetisk, og at myten er den form, hvori en sådan sanselig formidlinger finder sted.” (Jørgensen 2008: 95). Her må myte dog forstås bredere end som en blot og bar reference til græske fortællinger, og i stedet som en måde at kunne formidle det abstrakte på, som netop de græske fortællinger kunne gøre, som når myten om Ikaros skal lære mennesket om faren ved det overmodige, som Jørgensen påpeger det (Jørgensen 2008: 93). I dag skal vi ikke bruge genfortællinger af gamle myter nemlig, vi skal selv skabe dem. Og det er dette potentiale kunsten i dag har. Den kan nemlig give mennesket et sprog for de erfaringer det ikke selv kan sætte ord på. For selvom omverdenen er forandret, har mennesket stadig disse uigenkaldelige følelser og kunsten, som det eneste medie der kan sige mere end tusind ord, må nu komme filosofien til hjælp. Hvordan kunsten aktivt kan bruges som mytologiskabende og dermed som fortolkningsrum vil være genstand for undersøgelse i den filosofisk æstetiske analyse af *The Boarding School #3*.

Den skønne tænkning

Hvad Jørgensen benævner som *den skønne tænkning* er konciperet ved anvendelsen af skønhedserfaringens immanente kvaliteter, og omsættelsen af disse, til tænkning. Disse værende refleksion, et af-instrumentaliseret blik på verden, udviskning af dikotomisk tænkning, samt fordybelse og overblik. På denne måde kan tænkningen siges at være en art afbildning af erfaringen af det skønne. Dette kommer til udtryk i

Jørgensens forestilling om, at den skønne tænkning skal mime, så at sige, et af de væsentligste aspekter ved erfaringen af skønhed, nemlig at være udvidet.⁹ Dette beskriver Jørgensen som “i tanken at være flere steder på én gang, dvs. samtidigt at reflektere over noget på forskellige niveauer.” (Jørgensen 2008: 381). Hvad denne udvidede tænkning anskueliggør, ifølge Jørgensen, er, at anerkendelsen af “det absolutte i skønhedserfaringen” (at noget har værdi i sig selv og for så vidt også er absolut), ikke behøver at stå i modsætning til de videnskabelige sandheder, som i særdeleshed i vesten har haft epistemologisk forrang. I stedet bliver subjektet “løftet” op og ser dermed verden anderledes (Jørgensen 2008: 381). Og netop dette skift af perspektiv, fra at forstå gennem det instrumentelle og videnskabelige, til at forstå gennem det æstetiske, hvori genstandene for erkendelsen anskues i henhold til en absolut værdi, er ifølge Jørgensen overgangen fra æstetik til pædagogik. At sidstnævnte, som videnskaben om forberedelsen til det gode liv, bør indoptage det menneskesyn æstetikken kan bidrage med, hvor vi mennesker bliver oplevet som havende værdi i os selv. Men for at denne “etiske” dimension af den æstetiske erfaring kan aktiveres, og gøre sig gældende inden for pædagogikken, må denne altså omsættes til tænkning (Jørgensen 2008: 380). Gennem skønhedserfaringen kan man altså nå frem til erkendelsen om muligheden for denne udvidede tænkemåde, som ligeledes er væsentlig for at aktualisere det dannelsespotentialer som erfaringen netop rummer (Jørgensen 2008: 381). Hvordan overgangen fra det æstetiske til det pædagogiske egentlig ser ud, samt hvilke kvaliteter den skønne tænkning dybere set besidder, vil derfor være genstand for undersøgelse i det nedenstående.

Den primære årsag til at skønhedserfaringen kan manifestere sig på det intellektuelle niveau er, ifølge Jørgensen, at der i denne erfaring opstår et “tilgængeligt” indhold, som tænkningen kan udforme sig omkring. Dette er hvad Jørgensen kalder det fællesmenneskelige aspekt i følelsen af meningsfylde og sammenhæng, som denne erfaring giver anledning til (Jørgensen 2008: 321). En

---

⁹ Begrebet om æstetisk tænkning som udvidet tænkning stammer fra Kant's *Kritik af Dømmekraften* §40, hvor Kant refererer til måden hvorpå mennesket i dommen om det skønne, dvs. skønhedserfaringen, for at bekræfte dennes almene gyldighed, hæver sig op over partikulære interesser og anskuer genstanden fra et, så at sige, objektivt sted. Med Kants ord: “Hvor småt end det område er, eller hvor lille end den grad er, som et menneskes naturlige evner rækker til, så står vi dog her overfor en mand med udvidet tænkemåde, hvis han i sine bedømmelser ser hen over de private og subjektive betingelser, som så mange andre indhegnes af, betragter dem ud fra et almen synspunkt.” (Kant 2005: 137).

universel tænkning kræver nemlig et fælles anliggende, da en ren subjektiv følelse, af eksempelvis at nyde en solnedgang grundet ens forkærlighed for farverne i en sådan, ikke kan tilbyde den universalitet tænkningen har brug for, for at kunne være noget alle kan være fælles om. Den subjektive erfaring og følelse bliver, ifølge Jørgensen, almen idet “selve den følelse af sammenhæng og meningsfylde, den enkelte oplever i situationen, er ikke forskellig fra den, som andre har oplevet i andre situationer.” (Jørgensen 2008: 322).¹⁰ Ved på denne måde at kunne meddeles, kan en skøn tænkning hvile på et intersubjektivt og endda mere objektivt grundlag, hvilket medgiver den dens eksistensberrettigelse, som netop tænkning. Hvad den filosofiske æstetik kan bidrage med i henhold til den erfarede sammenhæng og meningsfylde er, at denne kan give et sprog til en del af verden, der rent faktisk kan meddeles til andre. I forhold til den videnskabelige tænkning er fordelene ved det skønne at;

den æstetiske erfaring vidner...om, at andet er muligt, også selvom muligheden kun er tilgængelig i øjeblikke...Den sammenhæng og meningsfylde, som den æstetiske erfaring viser, er ikke en realitet i empirisk forstand, men derimod kun et forslag. I den æstetiske erfaring føler man noget, som *kunne* være. (Jørgensen 2008: 320).

Og hvis tænkningen kan lade sig inspirere af dette, kunne der åbnes op for en dybere betydning af den verden vi alle deler og lever i, hvor ikke længere kun sanseerfaringer eller begrebslige erkendelser gør sig gældende (Jørgensen 2008: 317). Og netop dette element af inspiration og eftertænksomhed, som også Proust blev påvirket af, udgør det Jørgensen kalder denne spørgende tilgang til verden. Den hvor muligheden for noget andet der kunne være, inspirerer den enkelte til også at vende tænkningen til en spørgende, frem for analytisk, tilgang til verden. Dette

---

¹⁰ Ideen om den æstetiske erfarings subjektive almenhed, er hentet fra Kants *Kritik af Dømmekraften* som smagsdommens andet moment. Ideen her er, at for at den skønne dom kan afkræve en objektiv gyldighed, må der være noget i dommen der kan meddeles til andre. Og da følelsen af det skønne ikke direkte kan meddeles (da vi ikke kan få andre til at føle *det samme* som os), finder Kant, at andre med lignende sanseapparater *burde* kunne føle det samme og dermed kunne relatere. Kant beskriver dette som “sindstilstandens almene meddelelsesegnethed i den givne forestilling.” (Kant 2005: 69). Det er på denne måde at Jørgensen finder at den filosofiske æstetik, med sit formgivende sprog, gør den personlige erfaring af skønhed til en fælles (Jørgensen 2008: 322).

forhold, som har en væsentlig betydning for Jørgensens filosofi, udstilles i den kantianske dikotomi imellem fornuften og forstanden. Kendetegnende for forstanden er, at dette fakultet “opererer med årsager og virkninger, den kalkulerer og finder forklaringer, og den tænker nytteorienteret.” (Jørgensen 2015: 55). Som sådan er denne også uundværlig, da den gængse omgang med omverdenen handler om helt almindelige operationer involverende årsager og virkninger. Som når man spiser fordi man blev sulten. Hvad forstanden i mere kantianske begreber gør, ifølge Jørgensens udlægning, er, at den føjer konkrete ting ind under mere almene begreber, som eksempelvis når vi ser et stykke formet ler med en hank og straks ved hvilken kategori denne hører ind under, nemlig begrebet kop. Fornuften derimod orienterer sig mod det vi mennesker ikke kan *vide* noget om i stringent videnskabelig forstand, såsom Gud, sjælen og verden som helhed (Jørgensen 2008: 55). Det fornuftige kan på denne måde siges at være modstillet det forstandsmæssige, som det ophøjede perspektiv hvorfra tingene og deres kontekst kan iagttages. Eftertrykket på fornuften, handler omvendt ikke om at afvise kravene om konsistens og systematik, men i stedet om ikke kun at gå analytisk til værks. Fornuften skal derimod have sin plads, for at kunne genforbinde det analytisk adskilte (Jørgensen 2015: 55). Foruden overblikket over det analytiske adskilte som fornuften bidrager med, finder Jørgensen to yderligere konsekvenser ved dette forstands-fokus så at sige. Før det første mister verden en dimension og fremstår omvendt endimensional, ved kun at blive forstået logisk og forstandsmæssigt. For det andet har dette en eksistentiel konsekvens idet at vi mennesker har behov for at udfolde de evner vi er givet med, hvilket undertrykkelsen af brugen af det fornuftige udstiller (Jørgensen 2015: 56). På denne måde kan den æstetiske tænkning, hvori vi tænker udvidet, selv-reflekterende, alment og spørgende aktiveres ved at lægge et eftertryk på brugen af den medfødte kapacitet til fornuft. Og ikke blot i hverdagsbetydningen af det fornuftige, som det der er praktisk og nyttigt til et bestemt formål, men i stedet i den filosofiske og kantianske brug af den, som egenskaben til at kunne forstå genstande, indsat i forskellige helheder, samt at udforske alt det vi ikke kan *vide* noget om, i den strengt videnskabelige brug af ordet.

Kapitel 9: Det æstetiske i en større ramme

Ifølge Jørgensen dominerer det forstandsmæssige i dag og alting teoretiseres hvorfor der sjældent tænkes æstetisk og dermed ikke fornuftigt. I stedet for at give plads til æstetisk refleksion, teoretiseres og akademiseres uddannelsessystemet, og qua udelukkelsen af den filosofiske æstetik, der netop fordrer den æstetiske tænkemåde, udelukkes også muligheden for at lære at tænke fornuftigt (Jørgensen 2014: 60). Jørgensen betegner det nuværende samfund, som prioriterer hjernen som det højeste, for det cerebrale samfund. Hun er ikke imod hjernen som sådan, men billiger ikke samfundets ensidige hyldest af hjernen, fordi man på den måde adskiller den fra kroppen (Jørgensen 2015: 52). Hun mener at samfundet i dag er præget af de moderne eksperimentelle videnskaber, hvor forskerne indhenter deres data via forstanden, uden videre at fortolke disse med fornuften.¹¹ Der er altså fokus på årsags-virkningsforhold i disse videnskaber og målet er at forskeren bør afholde sig så vidt muligt fra at fortolke på data, og i stedet være objektiv. Ellers mister forskningen sin universelle gyldighed, som det siges. Dette er hvad hun mener når hun skriver at samfundet er forstandsstyret. At vi qua denne tankegang adskiller tingene analytisk, hvilket udmunder i at vi oftest opstiller ting i dikotomiske forhold, og dermed lader kompleksiteten ude. Jørgensen mener altså at denne endimensionelle tænkning er uhensigtsmæssig for samfundet, og at der skal en mere nuanceret filosofisk tænkning til. I et forstandsstyret samfund, bliver menneskets mange evner ikke udfoldet eller suppleret med en fornuftspræget tænkning, og dette har konsekvenser for den gode tænkning og det gode liv. Hun mener derfor at der skal fokuseres på den holistiske tænkning, netop den fornuftsprægede, således mennesket ikke blot stræber efter viden, men ligeså efter visdom (Jørgensen 2015: 52-55).

---

¹¹ Som Jørgensen også påpeger, er der selvfølgelig et væld af videnskaber, der ingenlunde ville kunne fungere uden denne tilgang til genstandsfeltet. Jørgensen peger på neurologien og udforskningen af hjernen som en af disse videnskaber. Problematisk bliver det, ifølge Jørgensen, når andre fag såsom marketing, ledelsesteori og selv klassiske humanistiske, ønsker at overtage neurologiens resultater og applicerer dem for at opnå en større profit eller omsætning. Problematikken ligger i, at hjerneforskere selv påpeger usikkerheden i deres resultater og dermed tilspørger en påpasselighed angående praktisk applikation. Eksempelvis kan hjernescanninger viser pletter i hjernen, hvilket fortæller noget om aktivitet, men ikke nødvendigvis om hvorfor (Jørgensen 2008: 54).

Som et bevis for udviklingen inden for forståelsen af viden og visdom henviser Jørgensen til udviklingen fra græsk terminologi hvor viden var opdelt i *techne* (viden om hvordan noget skal udfærdiges), *phronesis* (praktisk viden om hvordan man handler klogt i livet), *episteme* (som erkendelse af en videnskabelig sandhed) og *sophia* (som viden forstået som indsigt i filosofisk sandhed). Ved at læren om erkendelsen langsomt udviklede sig til *epistemologi*, mener Jørgensen at de tre andre erkendelsesformer har lidt et knæk, hvilket især i dagens videnskabeliggørelse af alle fag og aktiviteter er gældende. Problematisk bliver det at *episteme* på denne måde er blevet forgangsbillede for udvinding af sandhed i alle videnskaber, hvorfor de fag der ikke følger denne partikulære tilegnelse af viden, ikke anses som legitime beskæftigelser (Jørgensen 2015: 57). Omvendt bliver problemet, ifølge Jørgensen, endnu større når andre videnskaber såsom de kunstneriske og de klassiske humanistiske, i stedet for at udvinde og videreudvikle deres eget metodeideal, overtager den naturvidenskabelige positivistiske metode (Jørgensen 2014: 37).

Som svar til denne udvikling foreslår Jørgensen tilvalget af den filosofiske tænkning, som et håndværk der indebærer at man kan fordybe sig tænkende i erfaringer, herunder erfaringerne som praksis skaber. Den æstetiske tilgang må både tage sit afsæt i en undren, samt i den systematiske spørgen for at kunne oversætte denne undren til indsigt: "Den er en i sagen konkret forankret og af begrebsarbejde skolet spørgen til det, der er givet i situationen med de oplevelser, som situationen rummer, og de erfaringer, den kan være anledning til." (Jørgensen 2015: 60 & 61). Der må filosofisk tænkning til, ikke blot for at fremme de elementer af verden der bliver gemt væk bag den videnskabelige, men tilmed for at den videnskabelige verden kan give større mening.

På den måde ender vi et sted mellem forstandsmæssig viden som dyrker partikulære detaljer og analytiske forskelle, og filosofisk tænkning som via fornuften kan perspektivere til sammenhænge og komplekse helheder (Jørgensen 2015: 61). Det cerebrale samfund dyrker altså videnskaben og derigennem en teoretisering uden at anvende filosofiens spørgen om hvorfor vi dyrker videnskaben og hvad vi skal bruge viden til (Jørgensen 2015: 62). Jørgensen taler altså for at der skal ske nogle konkrete værdiændringer i samfundet, således at evnen til at fordybe sig systematisk og tænkende i egne erfaringer bliver anerkendt som legitim

undersøgelserform, hvilket fordres for at vide og reflektere, og dermed tænke fornuftigt.

Virkelighedsdimensioner

Filosofien bliver ofte kritiseret som værende verdensfjern, men ifølge Jørgensen er det derimod akademiske teknokrater og "karriereakademikere" der er verdensfjerne, idet de er ude af kontakt med det levede livs virkelighed. De der tænker fornuftsorienteret, som stræber efter visdom og ikke blot viden, tænker ifølge Jørgensen verdensvendt, fordi de derigennem undersøger og forsøger at forstå den fællesmenneskelige erfaringsverden. Den udbredte opfattelse er at filosofi blot kan være to ting: (i) når den forstås som værende et mål i sig selv opfattes den som verdensfjern isolation, og (ii) når den anvendes til at fortolke politiske indgreb, altså være anvendelig i en teknokratisk forstand, opfattes den som relevant for omverdenen. Men der findes også en tredje vej, som indbefatter verdensvendtheden, herunder den åbne og spørgende *philosophia*. Denne tredje vej er netop hverken verdensfjern ved at mene at noget har værdi i sig selv, eller kan siges at sælge ud, blot fordi den engagerer sig i samfundet. Den opererer med den åbne, frie, og spørgende tænkning som praktiseres i dialog med det der var, herunder traditionen og det nuværende og aktuelle (Jørgensen 2015: 335). Jørgensens anke lyder på væsentligheden af at have sans for flere mulige virkelighedsdimensioner end blot den dimension naturvidenskaben viser, hvor verden er reduceret til den materielle virkelighed, af afsjælede fysiske ting. Ting er ikke nødvendigvis bare brugsting, men ladet med noget immaterielt; de er ladet med merværdi, såsom minder, tilknytning til personer, følelser, kultur og historie (Jørgensen 2015: 326). Alle ting har, så at sige, iboende en symbolsk betydning, hvis vi evner at have et poetisk blik på verden. Og har man blik for tingenes immaterialitet, kan man nemlig få indblik i den enkelte tings lille historie, som har sit afsæt i en større universel historie (Jørgensen 2015: 329).

Virkeligheden skal altså forstås som værende flertydig og rumme mange lag og ikke blot som reduceret til et naturskabt univers af fysisk-materielle ting. Filosofien er fyldt med alternative idéforståelser, og Jørgensen plæderer altså for at der findes andre muligheder end den naturvidenskabelige, eventuelt en flerdimensionel verden, hvor der findes islæt af oversanselighed i sanseligheden, og hvori merbetydningen

findes. Dette kalder Jørgensen for *Verdenspoesi* som hun definerer som en almenmenneskelig erfaring. Det er netop noget der har værdi i sig selv, hvor man evner at have en poetisk oplevelse af verden. Verdenspoesien kan altså siges at udgøre en vigtig oplevelse for den enkelte, men ligeså for fællesskabet, og som en måde at leve i forståelse med hinanden. Man kan kalde den en erfaringsdimension, som den verdensvendte filosofi udforsker åbent, og denne dimension tilføjer netop et element af poesi i verden (Jørgensen 2015: 330). Ved at vi erkender at vi som mennesker har potentiel adgang til flere forskellige virkelighedsdimensioner, kan vi altså gennem sansningen af et hverdagsmåltid eventuelt, ikke blot opleve madens materialitet, men måske endda erfare en oversanselig betydning ved måltidet. Det sanselige kan på denne måde være en port til at erfare det skønne, i så fald at vi har blik for en flerdimensionel virkelighed, hvorigennem vi er nærværende over for hvad vi følelsesmæssigt sanser (Jørgensen 2015: 181).

Dannelsesperspektivet

Jørgensen advokerer altså for at det vestlige samfund generelt i dag teoretiserer for meget, uden at reflektere tilstrækkeligt over praksis, samt at vi tænker for lidt over hvordan vi tænker, hvilket hun mener har konsekvenser for handlingslivet. For at skabe en borger der både kan tænke lokalt og globalt, må denne tilegne sig evnen til at tænke udvidet, altså skønt, for ikke at ende i en dikotomisk tænkning, såsom “os og dem”. Den skønne tænkning kan virkeliggøre denne verdensborger som syntese af lokal og global tænkning, og derfor skal æstetikken i brug. Der kan altså siges at være et almengyldigt mål for pædagogikken, som består i at implementere æstetikken for at lære børn at tænke skønt, herunder at tænke fornuftigt, og at være visdomssøgende. På denne måde, mener Jørgensen, vil børnene lære at lytte til det der er større end mennesket selv, og derigennem få muligheden for, at bryde ud af den begrænsende dikotomiske tænkning (Jørgensen 2008: 383). Desuden mener Jørgensen at opmærksomheden på børns evne til at tænke filosofisk allerede skal tages hånd om i grundskolen, og at det konkret set ikke handler om at opfordre til mere “snakkeri”. I stedet skriver hun at læreren skal søge at skærpe elevernes anvendelse af begreber på en måde der beforder indsigt, fordi denne evne fremmer at barnet formår at tænke kritisk og at erkende sammenhænge (Jørgensen 2015: 142 & 143). Ved at tage udgangspunkt i hvordan pædagogikken implementerer den

filosofiske tænkning, kan vi dermed allerede fra børnehaven forsøge at danne hele mennesker, med en forståelse for det fællesanliggende de er en del af, lokalt og globalt.

Udfordringen for pædagogikken

Skønhedserfaringen som erfaringsform er netop væsentlig i pædagogikken, som i sig selv er filosofien om hvordan man leder andre på vej mod “det gode liv”. Skønhedserfaringen fortæller os at noget har værdi i sig selv, og gennem denne erfaring kan vi ikke udelukkende anse noget som værende et middel til at opnå noget andet (Jørgensen 2008: 379). Og selvom vi nødvendigvis må forholde os instrumentelt til nogle ting i livet, synes man det derimod forkasteligt at forholde sig sådan til blandt andet kunsten, naturen og især til mennesket. Konsekvensen af den manglende skønhedserfaring, og det samtidige fokus på instrumentalitet bliver til hensynsløshed overfor naturen og menneskeheden. For at modarbejde instrumentaliseringsstanken i pædagogikken argumenterer Jørgensen for at lærerne må tage udgangspunkt i skønhedserfaringen. Det er heri at skønhedserfaringen kan ses som havende et immanent dannelsespotentiale. Som beskrevet tidligere løfter skønhedserfaringen subjektet, og en æstetisk tænkemåde kan opstå, i hvilken de etiske implikationer viser sig og et dannelsespotentiale kan virkeliggøres. Og dette viser sig især at gøre sig gældende når man antager at måden man tænker på, har betydning for hvordan man handler i praksis. Dermed argumenterer Jørgensen for at skønhedserfaringen igangsætter en væsentlig udvikling hos den enkelte og gør sig gældende for at aktualisere det dannelsespotentiale som erfaringen netop rummer (Jørgensen 2008: 381).

Kapitel 10: Æstetisk afrunding

Skønhedserfaringen skal altså forstås som grundlaget for den skønne tænkning, og netop denne kan være med til at foranstalte et sprog hvorigennem vi kan forstå skønhedserfaringen. Herigennem kan man erkende at noget har værdi i sig selv, hvilket kan siges at være yderst væsentlig for at æstetikken har et dannelsespotentialer og at dette i særdeleshed er vigtigt i kampen mod et instrumentaliserende samfund.

Som det fremgår af ovenstående mener Jørgensen at den filosofiske æstetiks tænkning i højere grad skal i brug, for at modarbejde den aktuelle tendens i samfundet, hvor kun de forstandsmæssige kundskaber opleves som værende gyldige at beskæftige sig med. Hun mener at det har store konsekvenser at alt teoretiseres og akademiseres, da vi således skaber borgere der har en instrumentel tilgang til omverdenen, herunder ikke blot til sit studie og arbejde, men i værste fald også behandler medmennesket, miljøet og kunsten instrumentelt. Hendes anke lyder på at ved at de højeste værdier i vores samfund er viden der kan måles og vejes, således den er omsættelig til vækst og profit, skabes der blot teknokrater, og ikke hele, dannede individer. I et teknokratisk samfund, overskygger den viden og de handlinger som man mener har nytteværdi, den viden, visdom og de handlinger som har værdi i sig selv. Erfaringen af at noget har værdi i sig selv, har et dannelsespotentialer fordi den afføder en følelse af at være en del af noget større, at kunne se sammenhænge i verden, formå at bevæge sig i bevidstheden imellem det partikulære og det almene, ophæve dikotomisk tænkning, og tilgå omverdenen med en fri, åben og reflekterende spørger, som alle er væsentlige for den etiske handlemåde. Jørgensen mener i den forbindelse at hendes egen udarbejdede tænkning, *Den skønne tænkning*, kan være løsningen på problemet om det ensidige, teknokratiske samfund, og hun foreslår at der allerede skal implementeres denne tænkemåde hos børn i folkeskolen, da disse er mindst lige så modtagelige for denne overskridelse i sin tænkning som voksne. På den måde skabes der hele individer, hvis tilgang til verdenen er en åben, fri og reflekterende spørger, i kraft af en skøn og udvidet tænkning, der automatisk stiller sig kritisk over for det givne. Ved at skabe borgere der erfarer flere skønhedserfaringer i hverdagen, og som er bevidste om vigtigheden i det skønne, ting og viden der har værdi i sig selv, rustes vi også samfundet til at stille spørgsmålstegn ved etablerede normer og strukturer der hersker. Hun advokerer for

at fagkunderskaberne, og det naturvidenskabelige stadig skal prioriteres højt, men at samfundet må ændre sit værdisæt, således at det at erkende gennem sanser, fornemmelser, og følelser, også er en legitim erkendelsesform. På den måde mener hun at vi kan tale om dannelse, når mennesket både lærer at bruge forstanden, men også får mulighed for og bliver udfordret til, at udvikle sit anlæg for den menneskelige fornuft. Og for at udvikle fornuften hos den enkelte, må det indses at man ikke blot kan applicere den metodiske naturvidenskabelige tilgang, på humaniora og kunst, og alle andre aspekter af livet. Jørgensen plæderer altså for vigtigheden i at det at tænke om tænkningen legitimeres i samfundets værdisæt, for at befordre et etisk og moralsk handlingsliv, der efterstræber et fællesmenneskeligt grundlag, og modstår sig instrumentaliseringen af det menneskelige og naturen. Det er den skønne tænkning hvor vi evner at indleve os i andres liv, at undersøge flere perspektiver uden at fastlåse os til en enkelt af dem, og betænke almenvellet, som har en vigtig erkendelsesmæssig og moralsk betydning, og dermed er nødvendig at bevare og befordre i et dannelsesperspektiv. Hun mener at den skønne tænkning afføder en demokratisk verden, uden at stræben efter kvalitet elimineres, fordi den er åben, og fællesmenneskelig. På denne måde bør den filosofiske tænkning fremmes og bevares som dens oprindelige frie, åbne og reflekterende spørger, *philosophia*, som frit tolkende stræber efter meningsstiftende erkendelse.

Femte Del. Filosofisk Æstetisk Analyse

Kapitel 11: Skønheden i skolen

Den foregående analyse som jeg har udarbejdet ved at undersøge *The Boarding School #3* med performancestrategiske teorier, peger på at ved at en forstærket sanselig væren aktiveres hos den enkelte, foranlediger dette samtidig deltagerne til at skabe sig selv og socialiteten gennem en legetilstand, og indse at det givne ikke har en fasttømret essens, men er åben for forhandling. I den følgende analyse vil jeg udfolde Sisters Academy gennem Jørgensens filosofiske æstetik, og se på hvilke ligheder, forskelle og bidrag denne vinkel kan sige om eksperimentet.

Det Skønne I The Boarding School #3

Fra ovenstående fremgik det, at den filosofiske æstetik som sit genstandsfelt har en erkendelsesform der i dag står i modstilling til den rationelle og videnskabelige logik, nøjagtigt som Sisters Academy selv søger at fremme det sanselige eksperiment. Selvom Jørgensen mener at det sanselige og den æstetiske erfaring ikke er direkte udskiftelige, da det væsentlige ved den æstetiske erfaring er at denne efterlader den enkelte anderledes end før, hvorimod den æstetiske oplevelse ganske vist kan erindres, men ikke bliver identitetsskabende på samme måde. I skønhedserfaringen erfarer den enkelte nemlig noget der tilskynder en følelse der siger, at dennes ophav må have en værdi i sig selv. Når denne opstår, skabes samtidig et mellemrum hvor dagligdagens formålsrettede tænke- og handlemåde ikke eksisterer. Dette mellemrum, er formodentlig det der i Sisters Academys univers på mange måder drejer sig om, og søger, at genskabe. Her er der nemlig gennem deres forsøg på gestaltningen af den sanselige immersion mulighed for erkendelsen af at handlinger og erfaringer kan have en værdi i sig selv. Dette ved at det kunstige mellemrum ikke har nogen forbindelse til den omverden, hvori nytteværdien er den eneste værdi, samt det at følelserne her ikke kontrolleres og holdes nede af andre logikker, men får lov til at opblomstre og antage deres eget liv. Denne kerne for følelserne og det sanselige, kunne meget vel siges at kunne fortælle den deltagende at værdi, er ikke kun noget en genstand tildes, men også noget der kan få lov til at opstå immanent i denne. Om Sisters Academy formår at skabe dette mellemrum, hvori reelle skønhedserfaringer, som vi så hos Proust, virkelig opstår hos deltageren, ved

erfaring gennem følelser, fornemmelser og anelser, er svær at måle på. Dette kunne samtidig være en oplagt kritik rettet mod skønhedserfaringen; at den ikke lader sig applicere på den videnskabelige erkendelses målbare parametre. Men ifølge Jørgensen er netop dens sanselighed og subjektivitet, årsagen til at den skal hyldes. Dette for så vidt at skønhedserfaringen, nøjagtigt som den rationelle erkendelse, kan fremme indsigter af almen gyldighed, med den forskel, at den ikke kun er begrænset til det stringent rationelle. Her kunne eksempelvis værdien af at lade et stille øjeblik udfolde sig eller det sociale samvær der ikke har nogen direkte nytte for nogen, være eksempler på måder hvorpå *The Boarding School #3* kan fremme alment gyldige erkendelser af værdi. For netop i den flydende ramme som *The Boarding School #3*, efterlades der plads til udfoldelsen af øjeblikke og eftertænksomheden der følger. Dette er samtidig det vi finder i Sisters Academys manifest, som plæderer for at deltageren, ved at erfare verden gennem en mere taktile værensmodus, kan forestille sig at kunne ændre på denne, og forhåbentligt til det bedre.¹² Jørgensen argumenterer netop for at denne sanselige måde at erkende på, som man gør i skønhedserfaringen, bør anses for værende legitim, fordi den tilskynder en fællesmenneskelig betænkning.

Hvad Sisters Academy søger med deres eftertryk på skabelsen af den sanselige immersion, som en vej ind til det sensitive ved selvet, og dermed åbne op for dets poetiske udtryk, minder på flere måder om hvad erfaringen af skønhed indebærer. I begge tilfælde er der en særlig sensitivitet på færde, om den hedder skønhed eller poetik, samt et forandrende element. For ved at erfare skønhed oplever mennesket, ifølge Jørgensen, muligheden for at tingene kunne være anderledes. Den præsenterer sig som en sprække ind til en alternativ virkelighed, nøjagtigt som det poetiske selv gør den deltagende opmærksom på muligheden for at udfolde sin menneskelighed anderledes end under de vante omgivelser. På denne måde tilskynder erfaringen af skønhed, til refleksion over det værende og dets foranderlighed og påvirkelighed, som udfoldelsen af det poetiske selv også gør det.

På baggrund af sammenhængen imellem det poetiske jeks udtryk og skønhedserfaringen, kan Sisters Academy måske endda sige at rykke til forståelsen af det sanselige som noget der *blot* har med berøring at gøre. For selvom at den

---

¹² Dette kritiske element af Sisters Academys dannelsesprojekt vil igen blive taget op i diskussionen. Se kapitel 13, 14, 15.

sanselige aktivitet i en sanselig immersion næppe ville kunne karakteriseres som en skønhedserfaring i stringent filosofihistorisk terminologi, kan det altså alligevel ikke udelukkes at en sådan immersion, under de rette omstændigheder, kan fremprovokere lignelser til det filosofisk-æstetiske univers. For selvom sanselighed, isoleret set som dette at erkende "logisk" med hænderne eksempelvis,¹³ ikke direkte har en forbindelse med skønheden i verden, viser Sisters Academy os altså hvordan det sanselige alligevel kan forstås som en port ind til det sensitive, hvor vi kommer ganske nær skønheden selv.

Sisters Academy som Moderne Mytologi

Foruden at Sisters Academy prøver at skabe et forum med lignelser til det skønne, kan de rent faktisk også siges at prøve at udforme et *sprog* for disse. Dette var et sådant Jørgensen søgte i det ovenstående med udtrykket for et behov for en ny mytologi til at italesætte de erfaringer og følelser der ikke umiddelbart kan sættes ord på. For selvom filosofien med æstetikken tilbyder et sådant, er det ikke sikkert at dette tilbyder sig så alment, at det praktisk set kan bruges, hvorfor dennes sprog må udlægges igennem et andet medie. Og netop et sådant medie kunne Sisters Hope med *The Boarding School #3* siges at være. For i deres rituelle mulighedsrum, hvori de deltagende får tilbudt en verden de kan indvirke på, og igen lade sig virke tilbage på, stiller Sisters Academy også rammerne op for, at de følelser der kunne opstå af en sanselig immersion, frit kan få afløb og dermed ikke gå tabt. For selvom udviklingen af et poetisk selv, der foregår gennem dansen, renselsesritualet eller sangen, ikke som sådan finder sit udtryk i et direkte kommunikerbart sprog som det hverdagslige, får det alligevel lov til at manifestere sig og udvikle sig, nøjagtigt som en sprogliggørelse af noget kan tilbyde. Som Jørgensen påpeger, er noget af det vigtigste ved skønhedserfaringen at denne lærer os noget om os selv (gennem dens aktivering af et særligt sensitivt register der ikke normalt vækkes) og vores omverden, ved at vise at der rent faktisk findes noget der kun er nyttigt for sin egen skyld. Disse to dele

---

¹³ Med forbindelsen mellem forstandsmæssig erkendelse og sanselighed her, forstås der blot det at sanseligheden i sig selv kan være lige så logisk som rationaliteten. Som når man kan erkende en genstand i blinde kun ved at bruge hænderne, eksempelvis et bord eller sin telefon, og dermed subsumere denne ind under et alment begreb, som Jørgensen udlægger som værende den rationelle erkendelse gennem Kant (Jørgensen 2008: 274).

af skønhedserfaringen går tabt når ikke denne får lov til at manifestere sig, men forsvinder ud i glemslen, fordi den var umulig at tolke på. Ikke desto mindre kan kunsten, som et “sprogligt” medium, give mennesket et forum, hvori dets følelsesregister kan finde andre udtryksformer, hvorfor dette ikke behøver at dæmpes, men tværtimod kan få lov til at forstærkes, nøjagtigt som Sisters Academy fordrer, ved deres eftertryk på den sanselige immersion.

Ikke helt ulig mytiske fortællinger arbejder Sisters Academy i *The Boarding School #3* rent faktisk med fortællingen som et element i opførelsen. Eksempelvis har hver performer deres egen biografi, og funktion, som kan siges at inkarnere sig i deres forskellige poetiske navne, såsom *The Wonderer* (“She is the vulnerable observer. Beauty bites and follows her trail. She is counting stars on your skin. Dropping pomegranate seeds. Making honey of all that is indescribable yet senseable.”), *The Shape-shifter* (Beskrevet som “Is a mover. Runs wild and moves freely between gender and age. Can take on different forms and are more than a human”) og *The Soundseeker* (“..is a musician and a scientist who is constantly seeking the inner sounds of everybody and everything. His ultimate goal is to pursue The Melody of Life.”). Sisters Academy bygger ikke umiddelbart på referencer til klassisk mytologi, men leger selv med genreens egenskaber, og danner sin egen. En sådan myte hviler Sisters Hopes fortælling om deres tilblivelse på. Den tager udgangspunkt i *The Sister’s* (Gry Worre Hallberg) biografi, som i myten er en del af et tvillingsøsterpar (Herunder søster til den anden grundlægger, Anna Lawaetz) her bragt is sin helhed;

The Sisters grew up as orphans in the Northern hemisphere during the crisis. In the spaces-in-between of urban and rural environments she grew up to be what she is today – the headmistress of Sisters Academy. Formed by who and what she met as she was wandering – And not at least by her continuous search and connection to ‘the source’. The source that kept the sisters alive when the crisis was raging, was not only manifest molecules in the form of solid food and fluid liquids it was also the senses, reflections and visions of thinkers, dreamers and other sensuous and reflective creatures throughout times and times and it is what lingers in the unknown and known inner and outer landscapes. She found books, boxes of chocolate made from wise hands, she smelled flowers,

discovered poems, saw images turned into flesh, sensed the birth of ideas and the unity of visions. And she collected these treasures. Always carrying them carefully from place to place in bags, suitcases on a self-made wagon or in her bare hands. And the source grew. People around her would sense the value of strengthening the source so they brought their material. Unity. Movement. As the piles of books, paintings, boxes of chocolate, film and poems grew the sisters realized that they had to form an archive. An archive that would be an important source in terms of generating a new mode of being in the world that could point us out of the crisis and into something new. The Archive grew day by day and continues to do so as we speak. With the growth of the archive The Sister registered how the source was growing and she realized that she had collected courage and power to point toward the future. For long she have been aware that something would happen to the world as we knew it. So with her sister she formed a hopeful space – a school – Sisters Hope. For many years they were inspiring youngsters from the entire Nation, nourishing the ground and planting seeds inspired by the archive and the source. And while doing this the time has ripened. It is ripe. It has become time for the birth of Sisters Academy – The unity of inspirations, the reaping of visions – A place open to fresh and fleshy ideas. A place where the dream you just dreamt is as important as the calculation of time. A place where the smell touches upon your skin as the light is shaded. A place where memories of the past, is turned into hope for the future and where the archive, and thus the source, is accessible... See you soon, dearests!

Man kunne forestille sig at denne videreudvikling, og på mange måder i sig selv genoptagelsen af et forglemt sprog, kunne være med til at styrke det mytiske element i et sekulariseret vestligt samfund og på denne måde stille Sisters Academy endnu stærkere, angående muligheden for at være et fortolkende medium for de skønne erfaringer. Som F.W.J Schelling mente er myten netop en form, hvorigennem et sanseligt sprog kan formidles (Jørgensen 2008: 95). Sisters Hope kan så at sige skabe et sprog for den sanselige erfaring, og måske endda et sprog som netop leder til den sanselige erfaring. I *The Sister's* biografi bliver man ikke blot oplyst om hvordan Sisters Hope blev til, men man indfanges i myten, myten som man selv som

deltager træder ind i. Og gennem dennes figurative og symbolske sprog, indlever den enkelte sig i denne anden verden, i en højere grad sanseligt, end ved en blot informerende tekst. Den mytiske fortælling kan siges netop at fordre indlevelsen, forestillingsevnen og et poetisk blik på verden. Den kan ikke leve op til at kunne videregive fakta, og informationer som kan bevises gennem naturvidenskaben. Men den kan måske alligevel fortælle noget om den verden vi lever. Noget andet, noget *mere*, der foregår og opleves i en anden dimension, i et andet værensmodus. Man bliver måske netop her, gennem Sisters Hopes leg med mytiske fortællinger, gennem deres videreførelse af et forglemt sprog, sanseligt forberedt til at indleve sig, og opleve at kunne udtrykke sine sanselige erfaringer, i deres æstetiske dimension.

Kapitel 12: Sisters Academys iboende dannelsespotentiale

I henhold til det dannelsesaspekt Jørgensen direkte forbinder med den skønne tænkning og i særdeleshed dens åbning for mulighedsrum, refleksion og udvidede tænkning, har Sisters Hope også deres lignende uddannelsesprojekt der udfoldes i deres eksperiment *Sisters Academy*. Sisters Hope skriver selv at de ikke afviser eller eliminerer fagkundskaberne på skoleskemaet, og spørgsmålet heri er altså hvorvidt de formår at skabe en syntese af det sanselige, og forstandsmæssige aktiviteter, for at opnå en skøn tænkning hos den enkelte og fællesskabet. Deres sanselige univers kreerer en omsluttethed, der gennem deres poetiske selv og ritualiserede markører, på mange måder appellerer til indlevelse, forestilling og overskridelse af fællesskabets konsensus om virkeligheden. Men hvis der gennem undervisningen ikke også på et fagligt niveau appelleres til en udvidet og skøn tænkning, gennem fælles refleksion og spørgen, kan man formode at transcenderingen ikke finder sted, men at den enkelte og fællesskabet druknes i blot en sanselig væren. Omvendt kan der argumenteres for at den forstærkede sanselige væren, det poetiske jeg, aktiverer forestillings- og indlevelsessevnen således den enkelte formår, i en før-sproglig erfaring at forstå at det givne system og socialitet er til forhandling, ved at kunne distancere sig fra det og se det fra et andet mere poetisk og altså æstetisk perspektiv. Og derigennem alligevel løfte sig til et niveau, hvorfra etiske overvejelser og handlinger kan manifestere sig. På denne måde viser det sig i *The Boarding School #3* hvordan indlæringen ikke behøver at følge den gængse rationelle logik, men snarere en anden mere sensitiv logik.

Filosofien er, som beskrevet tidligere i afsnittet, ofte opfattet som verdensfjern isolation, medmindre at den kan anvendes til at fortolke politiske greb. Jørgensen mener dog at der også eksisterer en syntese af disse, hvori den åbne og spørgende *philosophia*, som både viser at noget har værdi i sig selv, men samtidig engagerer sig i samfundet, kan betegnes som verdensvendt. Sisters Academy kan siges at pege mod denne tredje vej, idet at de i deres performative form er processuel og skabende, ved i fællesskab at konstituere en ny virkelighed. I *The Boarding School #3* er intet manuskript på forhånd skrevet, intet konkret mål skal opnås, og fællesskabet kan transcendere og forhandle virkeligheden. På den måde kan man sige at projektet

formår at tilgå verden med en åbenhed og en spørgen til hvordan virkeligheden muligvis kunne se ud, i dialog med skolesystemet, både som tradition og som dets nuværende form. Det er netop også det der var, traditionen, historien, og fortiden, som Jørgensen mener at vi skal få blik for igen. Ved at kunne fornemme at ting er ladet med noget immaterielt, noget mere, reducerer vi ikke bare verden til en materiel virkelighed, men åbner op for at den rummer flere virkelighedsdimensioner. Dette kræver et poetisk blik på sine omgivelser, som giver indsigt i at alle ting og fænomener indeholder en symbolsk betydning, og at den enkelte tings lille historie har sit afsæt i en større universel historie. Muligheden for denne form for tavse visdom, kan man argumentere for at Sisters Academy evner at fremme med deres poetiske scenografiske og rituelle univers. Ved at hverdagsobjekterne iscenesættes i de fiktive rammer og kombineres med surrealistiske genstande og omgivelser, kan man formode at der skabes en mere intens oplevelse, hvor netop tingenes symbolske betydning og immaterialitet kan træde frem for de deltagende. Dette kan ligeså være et filosofisk grundlag for hvorfor det er væsentligt for deltageren at udfolde sit poetiske jeg i Sisters Academys mulighedsrum, da det er med til at give en forståelse af at der er noget større end en selv samt give en fornemmelse af sammenhængene i verden. De fremmer hermed også en fornemmelse af at verden er flerdimensionel, og at ting har værdi i sig selv, og ved at fremme det poetiske jeg og altså skønhedserfaringen hos deltagerne og fællesskabet, kan de som Jørgensen påpeger leve i forståelse med hinanden, da denne er en almenmenneskelig erfaring. Vi bør altså finde frem til det poetiske blik på tingene og verden i os selv, da et merkantilt blik på naturen, og menneskeheden kan forårsage instrumentaliseringen af denne. Det poetiske jeg som kan fortolkes som en form for oversanselighed i sanseligheden, er med til at åbne blikket for merbetydningen. På den måde kan man fortolke at det poetiske blik på verden, herunder foreslået at det poetiske jeg som Sisters Academy søger at fremme har samme egenskaber, dermed iboende har et etisk aspekt, som kan understøtte Sisters Academys stræben efter et bæredygtigt samfund.

Dannelsen og dens kritiske mulighed

Den visdomssøgende bevægelse der findes i den verdensvendte filosofi kunne netop være et konkret og udtalt supplement til Sisters Academy, og kunne med deres slag

for sanselig erkendelse både kritisere, eksperimentere og endda skabe en opbyggelig proces i deltagerens, barnets og borgerens dannelse. I den verdensvendte filosofi ligger iboende det førnævnte dannelsespotentiale, idet at dens visdomssøgende tilgang fremmer at den enkelte tænker fornuftig, er mere åben for visdom, lærer at lytte til det der er større end mennesket selv, og derigennem tænke skønt. Denne vil som en af dens mest aktuelle pointer, bryde med den dikotomiske tænkning, herunder eksempelvis “os og dem” og “relativisme og det absolutte”. Den skønne tænkning modarbejder denne begrænsede forståelse af verden ved give redskaber til at deltageren lærer at tænke i helheder. I så fald at Sisters Academy implementerede denne verdensvendte filosofi, hvis egenskaber synes befordrende for deres virke, ville de måske være med til at skabe individer der brød med dikotomi-tænkningen, opnå en forståelse for det fællesanliggende de er en del af, lokalt og globalt og derigennem ændre på samfundsværdierne ved at oplyse og danne deres deltagere gennem den skønne tænkning.

Det umiddelbare vigtigste område, hvor Sisters Academy viser sig virkelig at have fat i den lange ende, er at de vil ændre på samfundsværdierne gennem deres sanselige tilgang. De kan netop være med til at fremme skønhedserfaringen i *The Boarding School #3s* omsluttende sanselige univers, og ved at deltageren kan opleve at noget har værdi i sig selv, opnås også en væsentlig etisk erfaring, netop at man ikke bør og måske endda kan forholde sig instrumentelt til kunsten, og endnu vigtigere til naturen og mennesket. Hvis Sisters Academy formår at skabe et sanseligt rum for at fremme muligheden for skønhedserfaringen, kan instrumentaliseringsstilgangen eventuelt udviskes, og en anden mere etisk hensyntagen til naturen og menneskeheden kan opblomstre og manifestere sig hos de deltagende. På den måde understøtter den filosofiske æstetik endnu engang Sisters Academys efterstræben på etbæredygtigt samfund, ved at vise hvordan deres sanselige tilgang, i kombination med den æstetiske tænkning, kan løfte deres projekt til et etisk og derigennem mere slagkraftigt kritisk virke. I Sisters Academys ønske om at konstituere et mulighedsrum for at deltageren kan udfolde sit poetiske jeg, herunder en forstærket sanselig væren, og eventuel skønhedserfaring, ligger iboende en aktualisering af et dannelsespotentiale, som er facilitator for at et bæredygtigt samfund kan genopstå.

Sjette Del. Diskussion Af Den Æstetiske Dannelse.

Kapitel: 13. Er sanseligheden tilstrækkelig som kritisk apparat?

Sisters Hope mener altså at operere som et kritisk virke gennem deres radikale sanselige eksperiment Sisters Academy, men kan det sanselige egentligt være tilstrækkelig som kritisk apparat? Ifølge Jørgensens filosofiske æstetik synes der at mangle en omsætning af det sanselige til den skønne tænkning, og herunder altså til kritisk tænkning.

Jørgensen mener at vi ved at lære at tænke skønt, herunder at tilgå verden med en åben, reflekterende og systematisk spørgen, kan forstå at virkeligheden er flerdimensionel. På den måde kan vi forstå at det etablerede kan ændres på, ved at anskue det fra et andet perspektiv. Derudover indebærer den skønne tænkning at kunne aktivere fornuften, hvilket hun anser som det fakultet der forstår at sætte ting i perspektiv og anskue dem fra afstand. Dette er fornuftens kritiske aspekt. Ved at gøre som Jørgensen og lade den skønne tænkning mime erfaringen af skønhed, som en erfaring der udvider vor forståelsesmuligheder, kan denne danne grundlag for en praktisering af skønhedens kritiske potentiale. Som det nævntes ovenfor hviler en sådan på en indlæring af det skønnes virkemidler, således at der læres hvad det vil sige at tænke fornuftigt og dermed udvidet. Dette synes dog at gå imod det projekt som Sisters Academy står for, hvor også kritikken skal gestaltes gennem "skønheden", her forstået som de følelser der opstår i en sanselig immersion, men uden den mere eksplicite reference til at dette skal læres. I stedet synes det at skulle opstå af sig selv i *The Boarding School #3* hvorfor man naturligt må spørge sig selv om dette overhovedet kan udfoldes som eksplicit og formålsrettet kritik?

Alligevel kan man sige at Sisters Academy, med deres eftertryk på det sanselige, formår at skabe mulighederne for kritik gennem sanseligheden kun. Dette gennem deres radikale totalinstallation af et andet univers, der viser deltagerne at det etablerede kan gentænkes, ved at hverdagsligheden indkapsles af den æstetiske dimensions betydningsbærende ramme. Deltagerne skaber sig selv, og hinanden med værkets æstetiske principper som fundament, og kan erfare hvordan de som subjekter og socialitet kan gestaltes på ny, når rammen for denne konstituering

ændres. Det er netop denne alternative virkelighed der fungerer som perspektiv til det etablerede, der manifesterer sig som kritisk apparat, og det er måske heri at Sisters Academys univers formår at facilitere et immersivt mulighedsrum eller rituelt legerum, hvori den deltagende kan indleve sig og erkende at virkeligheden er til forhandling. Og netop dette forhandlende aspekt som Sisters Academy åbner kan siges at være der hvor kritikken kan opstå. At deltagerne kan forstå hvordan det givne, og især det uden for *The Boarding School #3* er til forhandling og kan iscenesættes på et andet grundlag, det æstetiske for eksempel.

I den sanselige immersion åbnes der endda op for endnu et mulighedsrum, ved at deltagerne i formningen af deres poetiske selv får et indblik i måden hvorpå de selv er skabte, som Bell påpeger. At den værdi vi mennesker kan finde inde i os selv, måske også er at finde i andre, hvilket kan oversættes direkte til verden udenfor og i særdeleshed med den alt for hastige stigmatisering af visse befolkningsgrupper, der især bygger på fordomme. Ved i stedet at være kritisk overfor det der foregår og påpege det værdifulde i mennesker, kunne man måske komme sådanne fordomme til livs, der netop ofte bunder i den dikotomiske tænkning om "os og dem". Sisters Academy vil i hvert fald ikke lukke muligheden for at komme disse til livs.

Selvom Jørgensen også påpeger hvordan den skønne tænkning kan være med til at nedbryde dikotomier og vise at vi alle kan blive enige om at nogle ting har værdi i sig selv, går hun alligevel ikke så langt som Sisters Academy, når de vil vise dette udelukkende gennem sanseligheden. Dette kunne have en meget simpel, men dog ikke desto mindre væsentlig årsag: At Jørgensen arbejder med den filosofiske æstetik hvorimod Sisters Academy arbejder med kunsten. Det var også denne forskel der blev henvist til i analysen af *The Boarding School #3*, som et mytologisk sprog for de erfaringer det enkelte menneske ikke selv kan rumme eller sætte ord på. Jørgensen arbejder jo som bekendt inden for selve tænkningens område, dog med et afsæt i dennes forbindelse til det sanselige, hvorfor hun ikke kan forlade sig udelukkende på det sanselige, som Sisters Academy tør. Dette kan hun simpelt set ikke på grund af det format hun arbejder inden for. At Sisters Academy er en performancegruppe giver dem altså nogle radikalt andre muligheder for at kunne sætte den enkeltes hverdag i perspektiv og øge det kritiske potentiale i mennesker. Så når Jørgensen påpeger at det sanselige er væsentligt og det også er dette vi skal søge at udvinde noget oversanseligt af, men at det sanselige udelukkende måske ikke er nok, skal

man huske på Jørgensens position som filosof. At hun i en sådan bemærkning ikke taler imod performancekunstens muligheder for skabelsen af sanselige erfaringer eller åbninger for legerum og kritik, men imod den forståelse af det sanselige, der kun tilsigter den umiddelbare nydelse ved genstande. Som når man sanser sin mad, men ikke reflekterer over hvorfor, hvordan og hvilke betydninger dette kunne have. Stik modsat af hvad Proust jo gør. Det er nemlig dette performancekunsten har muligheden for. At kunne sætte det sanselige i gang, men ikke føre dette hen imod nydelsen, hvilket de mange grænseoverskridende elementer af *The Boarding School #3* jo også vidner om. For at det sanselige virkeligt kan blive en port til det sensitive, som Jørgensen påpeger og som Sisters Academy søger, må det sanselige tages op og bearbejdes. Noget som Jørgensen og Sisters Academy begge er enige om. For idet at andre virkelighedsdimensioner lukker sig, som eksempelvis den skønne og udvidede, da forstummer kritikken dermed.

Kapitel 14: Er sanseligheden tilstrækkelig til at udgøre et dannelsespotentiale?

Som anskueliggjort gennem Jørgensen, må pædagogikken for at kunne skabe hele mennesker, forsøge at forbinde den herskende rationelle tankegang med en mere sanselig-følelse og æstetisk. På denne måde kan Jørgensens projekt overordnet set siges at gå ud på en syntetisering af det sanselige og det kognitive, for at kunne fremme en helhedsskabende dannelse. Med det sanselige og det kognitive, må her ikke forstås blot det der angår berøring og det der angår logikken, men i stedet det følelse og sensitivitet fremme, samt en mere udvidet tænke måde. For disse må og skal hænge sammen i Jørgensens projekt, da den mere udvidede måde at tænke på, åbner op for de sensitive egenskaber af mennesket, samtidig med at følelsen af sensitivitet er med til at bekræfte den enkelte om frugtbarheden ved den udvidede tankegang. På denne måde fordrer det sanselige og det kognitive hinanden hos Jørgensen og det er dette pædagogikken må videreføre, så et reelt alternativ til instrumentaliserings og forstandsliggørelsen af verden kan forplante sig.

Det var samtidig også i anerkendelsen af det sanselige, som det der under de rette omstændigheder, som i den sanselige immersion *The Boarding School #3* opfordrer til, at dette fik sin positive rolle i det kritiske projekt både Jørgensen og Sisters Academy er en del af. Og netop det sanselige som indgangen til det sensitive, kan af sig selv grund samtidig være det der legitimerer den nærmest overdrevne henvisning til denne i *The Boarding School #3*: At sanseligheden også har et pædagogisk potentiale når blot denne udfoldes under de rette rammer. På denne måde adskiller Sisters Academys projekt sig alligevel en anelse fra Jørgensens, for hvor sidstnævnte søger at skabe en syntese og dermed også en *hel* skolegang og pædagogik, søger førstnævnte udelukkende at gestalte og udforske modsætningen til det herskende værensmodus. Her er syntesen i hvert fald ikke udtalt. For som det også fremgik ovenfor, kan den udelukkende brug af det sanselige i Sisters Academy ikke sidestilles med at der ikke opfordres til en æstetisk tænke måde, meget nær den Jørgensen selv kalder den skønne tankegang. Forskellen er blot at denne ikke skal inkorporeres i deres "dannelsesprojekt" på samme måde som hos Jørgensen. I stedet skal *The Boarding School #3* som mytologi for det moderne menneskes komplekse følelsesapparat, give deltagerne en mulighed for at kunne *forstå*, altså tænke, og

fortolke på hvad end der opstår i dem, under de immersive omgivelser. Så selvom Sisters Academy ikke direkte henviser til det kognitive element af det æstetiske, igangsætter de i hvert fald disse i formidlingen af deres projekt og på denne måde kan de med deres eksplicitte brug af sanselighed også indfange det kognitive. Dette var samtidig også grunden til at kunne forstå Sisters Academy som et kritisk projekt.

Et andet aspekt ved dannelsen hos Sisters Academy kan også siges at findes hvis man kigger nærmere på deres fordring af identitetsskabelse i sammenhæng med udfoldelsen af performance. At når den enkelte opfordres til at gå i et med den rituelle omverden med åbent sind, prøver Sisters Academy på en kunstnerisk måde at lade performancen trænge dybere ind i deltageren og ad denne vej *danne* noget. Det var også dette Bell henviste til i hendes fortale for det cirkulære forhold, krop og omverden imellem. Hvad der kan siges at kunne dannes under de forhold The Boarding School-formatet er, er svært at kunne forudsige, da dette jo må forstås som en masse partikulære sammenstød med forskellige deltagere der alle opfatter kunstværket på hver deres måde. Omvendt forklarer Sisters Academy i deres manifest hvordan de ønsker at vække en mere "taktil værensmodus", gennem den æstetiske dimension, hvori de mener at mennesket trives bedst grundet appellen til hele mennesket, som krop og sensibilitet. Og fra analysen af Sisters Academys kritiske potentiale, fremgik det ligeså at det der søges mere eksplicit, er et mulighedsrum, hvortil den almindelige hverdag sættes i perspektiv. Den sensitive dannelse Sisters Academy står for kan på denne måde siges at opstå i deltagerens interageren med performancen og videreudviklet gennem det mulighedsrum den sanselige immersion åbner op for. Det er der hvor deltageren er i ét med værket og forstår hvordan en anden verden kan være lige så reel og umiddelbar, og altså nu også mulig.

På denne måde kan Sisters Academys projekt siges at kunne implementere den æstetiske filosofi i deres forsøg på at danne (med eftertryk på *forme*) de deltagende, uden at behøve at indgå på det cerebrale samfunds værdier og parametre, hvor undervisningen bliver målt, tilrettelagt og vejlet. Dette kommer blandt andet til udtryk ved det offentliges fokus på elevvurderingsprogrammet PISA, hvor eleverne fra de forskellige implicerede lande kan måles op imod hinanden for at kunne administrere undervisningen og vurdere om den når sit *mål*. For selvom det filosofiske, som Jørgensen påpeger, er voldsomt nedprioriteret på det danske

skoleskema, er det ikke utænkeligt, at for så vidt at dette overhovedet kom på, skulle underlægges nogle af de samme undervisningskrav som andre fag er det. Men som ovenstående har påpeget så er performancekunsten netop et sted hvori sådanne eksterne krav overhovedet ikke tilses. Og netop dette kunne ses som styrken ved *The Boarding School #3*. At den med sin immersive, kreative og ikke mindst “formålsløse” undervisning, kan være den *skole* hvor udviklingen af den filosofiske æstetik har de allerbedste muligheder. For her kan ingen målstyring eller PISA-undersøgelse forstyrre den æstetiske dannelse af eleverne. På denne måde kunne man argumentere for, at eksperimentet slet ikke behøver at implementere nogle direkte faglige *akademiserende* elementer, såsom den filosofiske æstetik kan gælde som, men i stedet have lov til at dvæle ved den før-sproglige sanselige erfaring, som Sisters Academy som sanseligt univers befordrer.

Kapitel 15: Performance som en rituel strategi

Fra Turners ritualteori fremgik det hvordan man kan forstå dette som en strategisk indramning af det sociale. Og med *The Boarding School* #3s flere ligheder med ritualer, såsom strukturering af samvær og inkluderende mindre ritualer såsom ved indgang og udgang af værket, kan dette dermed også kaldes en strategisk indramning. I henhold til Sisters Academys overordnede projekt om at skabe et mere bæredygtigt samfund funderet på den æstetiske dimensions karakteristika, såsom indlevelse, fantasi og følelse, må dette ritual derved ikke kun forstås som identitetsforandrende, men derimod også som havende et "større" mål. Her tildeles det strategiske ritual et yderligere lag af strategi, ved ikke kun at være en ramme for socialt samvær, men samtidig et led i målet om forandring. Spørgsmålet der så naturligt stiller sig her, er om Sisters Academy, med det format de nu arbejder med, overhovedet kan siges at have en chance for at kunne ændre på *samfundets DNA*. Og om de måske hellere skulle prøve udelukkende med et rationelt forsvar for deres synspunkter, når det nu er logikken hermed der er dominerende, i stedet at lade deres samlede udtryk bestå af både skriftligt arbejde *og* performance? Men så er mod-spørgsmålet så allerede om Sisters Academy af den grund, herunder altså at deres æstetiske forandring af den herskende struktur synes uopnåelig, inden for en kort tidsramme i hvert fald, skulle stoppe med at forsøge.

Direkte modsat de ovenstående bekymringer om det sanselige fokus hos Sisters Academy, kunne man forestille sig, som den amerikanske filosof Peter Singer gjorde opmærksom på i værket *The Life You Can Save* (2009), at netop det følelsesmæssige er den mest effektive vej til forandring, også på en stor skala. Dette var en pointe Singer forklarede gennem psykologen Paul Slovic og dennes eksperimenter med velgørehedsgivere. For her viste det sig, at de givere der blev præsenteret for billeder af mennesker der mangler hjælp, donerede højere beløb end de der forsøgte overbeviste gennem fakta: "The affective system is grounded in our emotional responses. It works with images, real or metaphorical, and with stories rapidly processing them to generate an intuitive feeling that something is right or wrong, good or bad. That feeling leads to immediate action." (Singer 2009: 48). Hvad Singer pointerer er altså at for at befordre handling, da må der en appel der sætter det intuitive følelsesapparat i gang. Og netop dette er jo netop den strategi Sisters

Academy anvender: gennem sanseindtryk og historier (husk på at performerne hver har en art mytologisk biografi om deres poetiske jeg) at forandre på den enkelte for at kunne skabe en større forandring, når denne møder den virkelige verden igen. Dette pointerer endnu engang hvor væsentligt det så rent faktisk er for *The Boarding School #3* at fremprovokere et hypermedieret, sanseligt immersivt rum, hvori den enkelte kan påvirkes i så høj grad som muligt, da det følelsesmæssige altså kan forstås som det der virkelig kan forandre. Sisters Academy kan på denne måde siges ikke at skulle behøve, at ændre deres særlige strategiske indramning af sanselige rum til et mere intellektuelt ét, der er mere passende under de økonomiske værdier.¹⁴

Med projektets radikalitet som kritik af den herskende økonomiske dimension, som sin egen strukturerede verden og omsluttende sanseunivers, kæmper Sisters Academy for at tilbyde samfundet igen at lege, at grine og græde, gennem det poetiske blik på livet. At etablere gensidig kropslig nærvær i interaktionen med et andet menneske, at turde give sig hen til stilheden, til det tidløse, til berøringen, at mærke sine kropslige grænser, og simpelthen opleve den sanselige erkendelse af verden som disse erfaringer afføder, kan siges at udgøre et genoplivet privilegium af leg og sanselighed. På dette art før-sproglige niveau, er der qua det sanselige univers grobund for at vi overvældes af skønhedserfaringen, men måske kan blot sanseoplevelsen være tilstrækkelig til at Sisters Academys kritiske virke har skabt et grundlag for, og gjort forarbejdet til, at en etisk tilgang kan opblomstre, eller at en nysgerrighed for at ændre på strukturer gennem den æstetiske filosofi forplanter sig. Selvom man med Jørgensen kunne mene at skønhedserfaringens egenskaber bør inkarneres som tænkning, kan man altså også argumentere for at Sisters Academy ved at forlade sig på det rent følelsesbårne, ikke kun gør et vigtigt forarbejde til Jørgensens projekt, ved eventuelt at vise de deltagende hvilke sanselige områder erfaringen Jørgensen henviser til, men som ifølge Singer at de måske er med til at skabe de bedste muligheder for at se den strukturelle forandring de ønsker.

---

¹⁴ Man behøver blot at kigge mod vest for at se hvordan følelsesmæssig appel kan siges at have betydningsrige samfundsstrukturelle omrokeringer til følge. Eksempelvis et præsidentskifte.

Konklusion

Med *The Boarding School #3* har Sisters Hope altså givet deres udlægning af hvordan en skole ville tage sig ud, såfremt den var grundlagt på den æstetiske dimension, med dennes eftertryk på sanselighed, åbenhed, poesi og følsomhed. Disse egenskaber er netop hvad verden udenfor mangler, eller har forskudt, hedder det, hvorfor *The Boarding School #3* bør forstås som et modspil til det gældende. I forbindelse med dette er det derfor også søgt at denne skole formår at befordre de deltagendes kritiske potentiale gennem deres dannende strukturer. Som bevæggrund for kritik, i hvert fald ifølge både Jørgensen og Sisters Academy, ligger den betingelse, at kunsten (eller tænkningen formår at skabe et perspektiv til det gældende. At man gennem kunsten indser at verden udenfor ikke er den eneste måde at bedrive verden på, så at sige. At sætte hverdagen til forhandling gennem et mere poetisk blik. Som det fremgik ovenfor søger Sisters Hope ikke kun at fremvise dette alternativ som en fysisk manifestation af en ny skole, men i stedet gennem det sensitive, forsøgt vækket via det sanselige. Det er dette skolens immersive, liminoide rum forsøger at gestalte for den enkelte. At sætte den enkelte i en omsluttende modus der søger at åbne op for at kunne trænge ind i sindet og sjælens dybeste afkroge, hvor forandringsmulighederne virkelig ligger. For hvis *The Boarding School #3* virkelig skal kunne gøre sig gældende som et kritisk virke, fremgik det ovenfor hvorledes disse må aktivere det sensitive i mennesket, da blotte fakta ikke altid er lige overbevisende.

Ved at trække på den skønne erfarings kvaliteter, såsom øget sensitivitet, udvidet og reflekterende tænkning, men uden direkte at tilskynde til det kognitive gennem eksplicit undervisning, afstår Sisters Hope fra at ville den syntese af de to som Jørgensen forsøger at udfolde i det hun kalder *den skønne tænkning*: At vi både skal lære for at kunne forstå og opleve verdens oversanselige betydning. Men på trods af denne mangel ved projektet, synes *The Boarding School #3* faktisk slet ikke at mangle det. For netop kunsten er jo et medie der kan sætte gang i tænkningen, som jo også æstetikken som filosofisk retning selv har foreslået det. Vi kender det formentlig fra vores egen erfaring, hvor de dage vi husker allertydeligst oftest er tæt forbundne med følelsesregistret, det være sig sorg, glæde, kærlighed, ængstelighed

eller skønhed, som vi jo så det hos Proust. Forskellene på Jørgensens og Sisters Hopes projekter skal heraf forstås som ganske naturlige, men ikke desto mindre begge med gode muligheder for at se den forandring de ønsker. At tænkningen kan ramme det brede publikum lettere end en begivenhed, samt at begivenheden så har bedre muligheder for at forandre den enkelte i den direkte oplevelse af denne.

Af de nævnte følelser ovenfor, er der dog en der står frem som sin helt egen, nemlig skønhedserfaringen. For hvor de andre direkte kan knyttes til objekter, begivenheder eller øjeblikke (man elsker jo *noget* eller *nogen* som man også sørger over *noget*), er det skønne noget mere ambivalent. For her er der ikke noget direkte objekt at referere til. Dette så vi jo eksemplificeret hos Proust der, på trods af sin umiddelbare sin skønne erfaring af smagskombinationen af madelaine-kage og lindete, ikke i anden og slet ikke i tredje bid fandt det samme. Selve vanskeligheden ved at kunne be-gribe (og forstå og fastholde) sådan en følelse var jo netop årsagen til æstetikens fremkomst i det hele taget. Og det er denne Sisters Hope kommenterer på, når de prøver at skabe et erfaringsrum, hvori de skønne følelser får muligheden for netop at blive be-grebet og videreudforsket, udviklet og oplevet. På denne måde kan vi forstå *The Boarding School #3* som et forsøg på at mytologisere de anelser vi mennesker ikke selv kan arbejde os igennem. At kunne give disse et "sprog" ved at fortælle os, at det kun er godt at kunne føle noget uvant. Vi kan, ifølge både Jørgensen og Sisters Hope, endda lære noget af omverdenen og os selv igennem dette. Det er også dette de mere direkte mytiske elementer ved Sisters Hope henviser til; dannelsen af et erfaringsrum, eller univers endda, hvor det menneskelige følelsesapparat, i hele dets afskygninger, får fulde muligheder for at blive udfoldet. Sproget skal her nemlig ikke forstås som det at sætte *ord* på noget, men snarere det at kunne begribe noget, at kunne indkapsle det i et værk, om man så må sige. Dette er hvad Sisters Hope med *The Boarding School #3* kan give os. Et nyt rum for erfaringslivet, hvori økonomiseringen af alting holdes ude og genstandenes og menneskenes indre værdi får lov at blomstre op. Et nyt rum hvori de skønne og ukendte følelser, der ikke lige kan jævnføres noget materielt direkte, får et arbejdsrum hvori også det kan opblomstre, så det ikke bliver gemt væk. Det skønne må nemlig ikke forsvinde, for med det forsvinder også nogle vigtige muligheder. Muligheder der viser os mennesker at der findes noget som en værdi der ikke kan udregnes i et regne-ark eller en skole der ikke har gode resultater i en PISA-test som sit mål, men dannelsen

af hele borgere i stedet. Det er derfor det skønne ikke må forglemmes, og da slet ikke, i en tilsyneladende u-skøn verden.

Litteraturliste

Bell, Catherine (1992): *Ritual Theory, Ritual Practice*. New York Oxford University Press.

Hallberg, Gry Worre (2016): "Keynote: Sisters Academy. Intervenerende performancepraksis og sanselig uddannelse". I *BUKS - Tidsskrift for Børne-og Ungdomskultur*. Nr.61 2016, Årgang 33, Issn 0907-6581

Hallberg, Gry Worre & Lawaetz, Anna (2011): "Sisters Hope – En kunstpædagogiks strategi forankret i en samtidskonstnerisk tendens". I *Peripeti Journal of Dramaturgical Studies*. 15-2011. Theme: Art pedagogy, 2011.

Hallberg, Gry Worre (2014): "Sensuous / Sisters – Intervenerende performancepraksis og sanselig uddannelse in Performance Designs 10 års jubilæumsbog". Roskilde University. September 2014.

Horkheimer, Max & Adorno, Theodor (1947): *Dialektik Der Aufklärung*. Amsterdam. Querido Verlag N.V.

Jørgensen, Dorthe (2008): *Aglaias dans*. Århus. Aarhus Universitetsforlag.

Jørgensen, Dorthe (2014): *Den skønne tænkning*. Århus. Aarhus Universitetsforlag.

Jørgensen, Dorthe (2015): *Nærvær og eftertanke - Mit pædagogiske laboratorium*. Skive. Forlaget Wunderbuch.

Kant, Immanuel (2005): *Kritik af Dømmekraften*. Frederiksberg. DET lille FORLAG.

Klich, Rosemary & Edward Scheer (2012): "Immersion". I *Multimedia performance*. New York: Palgrave Macmillan, 2012.

Proust, Marcel (2012): *På Sporet af den Tabte Tid - Swanns Verden 1*. Forlaget Multivers ApS.

Singer, Peter (2009): *The Life You Can Save*. New York. Random House.

Sjørsløv, Inger (2007): *Scener for samvær - Ritualer, performance og socialitet*. Århus. Aarhus Universitetsforlag.

Internet:

Web1: <http://sistershope.dk/about/>

Tilgået d. 29/7/2017

Web2: <http://sistersacademy.dk/about/>

Tilgået d. 29/7/2017

Web3: <https://kunsten.nu/journal/hengivelsen-som-kritik/>

Tilgået d. 29/7/2017

Web4: <http://www.peripeti.dk/2015/09/28/sisters-academy-kunstcentret-inkonst-i-malmoe/#more-4146>

Tilgået d. 29/7/2017

Web5: <https://www.sydsvenskan.se/2015-08-27/sisters-academy-oppnar-dorrarna-pa-sondag>

Tilgået d. 29/7/2017

Web 6: <http://www.sistersacademymalmo.se/the-boarding-school/>

Tilgået d. 29/7/2017

Web 7: <http://sistershope.dk/wp-content/uploads/2011/10/23385-53865-1-SM1.pdf>

Tilgået d. 29/7/2017

Web 8: http://sistersacademy.dk/wp-content/uploads/2013/08/Transformative_impact.pdf

Tilgået d. 29/7/2017

Web 9: <http://kopenhagen.dk/magasin/magazine-single/article/sisters-academy-the-takeover-interview-med-gry-worre-hallberg/>

Tilgået d. 29/7/2017

Web 9: <https://www.information.dk/kultur/2001/10/midt-vestlige-verdens-selvmoerd>

tilgået d. 29/7/2017